

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Kateřina Holubová

Sociální situace cizinců na území města Prahy

The Social situation of foreigners in the city of Prag

Praha, 2011

vedoucí práce: **doc. PhDr. Jiří Buriánek CSc.**

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Jiřímu Buriánkovi CSc. za odborné vedení a cenné rady.

Děkuji také Poradně pro integraci, o.s. a Organizaci pro pomoc uprchlíkům, o.s., za poskytnutí dat pro provedení sekundární analýzy.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. srpna 2011

podpis

Abstrakt:

Praha je městem s vysokou koncentrací cizinců z různých zemí původu, kteří zde žijí a potýkají se zde s mnoha sociálními problémy. Právě problémy cizinců žijících na území města Prahy se snažím v empirické části této bakalářské práce identifikovat, popsat a částečně i pochopit a to na základě sekundární analýzy hloubkových rozhovorů, poskytnutých Organizací pro pomoc uprchlíkům, o. s. a Poradnou pro integraci, o. s.. Teoretická část je zaměřena na problematiku migrace a integrace, a to jak v obecné rovině, tak ve vztahu k České republice.

Klíčová slova: cizinci, sociální problémy, migrace, integrace

Abstract:

Prague is a city with a high concentration of foreigners from various countries who live here and are faced with many social problems. I am trying to identify, describe and understand these problems of foreigners living in Prague in the empirical part of this work, based on the secondary analysis of deep conversations and interviews provided by the Organization for Aid to Refugees and Counselling Centre for Integration. The theoretical part is focused on the issue of migration and integration, both in general and in relation to the Czech Republic.

Keywords: foreigners, social problems, migration, integration,

Obsah:

Úvod	7
1. Teoretická část	9
1. 1. Migrace	9
1. 1. 1. Migrace v ČR.....	11
1. 2. Integrace	14
1. 2. 1. Integrace v ČR.....	16
2. Empirická část	18
2. 1. Vzorek respondentů	18
2. 2. Metodika výzkumu	19
2. 2. 1. Identifikace problémů.....	21
2. 2. 2. Typické konstelace problémů.....	22
2. 3. Cíl sekundární analýzy	22
2. 4. Výsledky sekundární analýzy	23
2. 4. 1. Problémy s bydlením.....	23
2. 4. 2. Problémy se zaměstnáním.....	28
2. 4. 3. Problémy s vyřizováním pobytu.....	35
2. 4. 4. Problémy s informovaností.....	35
2. 4. 5. Problémy se vzděláním.....	41
2. 4. 6. Problémy s životem v ČR.....	46
2. 4. 7. Problémy se vztahem k zemi původu.....	54
2. 4. 8. Problémy s budoucností.....	58
2. 4. 9. Typické konstelace problémů.....	60
3. Diskuse	68
4. Závěr	70
Seznam použité literatury	71
Přílohy	72

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1 - Problémy integrace.....	7
Graf č. 2 - Počet usazených cizinců k 31. 12. 2009 a procento těch z nich, kteří se do ČR přistěhovali v roce 2009 - podle státního občanství.....	12
Graf č. 3 - Cizinci evidovaní podle ÚP podle KZAM - 31. 12. 1010.....	13
Graf č. 4 - Zaměstnání.....	29
Graf č. 5 - Zůstat v ČR.....	58
Tabulka č. 1 - Cizinci podle vybraných státních občanství, cizinci - občané EU a občané třetích zemí v krajích ČR k 31. 12. 2009.....	18

Seznam zkratk:

OPU	Organizací pro pomoc uprchlíkům, o. s.
PPI	Poradna pro integraci, o. s.
MV	Ministerstvo vnitra
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

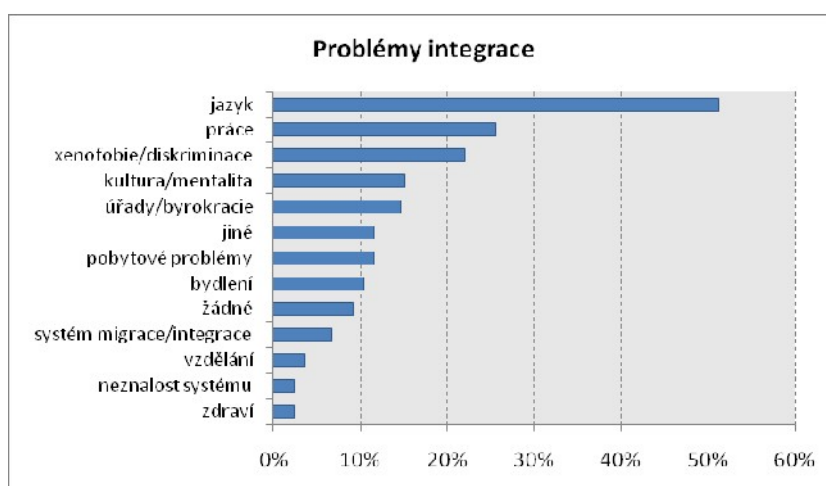
Úvod

V roce 2010 byl Poradnou pro integraci, o.s. a Organizací pro pomoc uprchlíkům, o.s. organizován výzkumný projekt, zahrnující kvalitativní a kvantitativní šetření sociální situace cizinců na území města Prahy, který zaštiťoval Magistrát Hlavního města Prahy. Já jsem se jako dobrovolník na kvalitativním výzkumu cizinců na území Hlavního města Prahy podílela a to jak na výzkumném šetření, tak na závěrečné zprávě, určené hlavně pro Magistrát Hlavního města Prahy.

Výsledky kvalitativního i kvantitativního šetření mezi cizinci byly spojeny do jedné závěrečné zprávy, kde se podle mého soudu kladl důraz spíše na výsledky kvantitativního šetření a výsledky kvalitativního šetření měly spíše ráz obecného popisu situace cizinců. Zkrátka jsem po dokončení závěrečné zprávy vydané PPI a OPU, nabyla dojmu, že sebraná data z kvalitativního šetření by zasluhovala hlubší analýzu, rozhodla jsem se tedy provést sekundární analýzu hloubkových rozhovorů cizinců žijících na území Hlavního města Prahy, zaměřenou na problémy, které zde cizinci zažívají.

Pokusila jsem se tedy lépe popsat problémy, které cizinci žijící na území města Prahy zažívají a tak napomoci jejich lepšímu porozumění, druhým cílem provedené analýzy bylo identifikovat typické konstelace problémů, a tak se pokusit proniknout do možných latentních vazeb mezi problémy.

O struktuře a rozsahu problémů, se kterými se mohou cizinci na území České republiky setkávat, vypovídá graf z kvantitativního šetření nazvaný *problémy integrace*, který poukazuje na některé problémy, kterými se budu v sekundární analýze zabývat.

Graf č. 1 - Problémy integrace - OPU 2010¹

¹ Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.s.. 2010. „Průzkum sociální situace cizinců na území města Prahy“. [online] Praha: OPU [cit. 1. 8. 2011]
Dostupné z: http://docs.opu.cz/pruzkum_socialni%20situace%20cizincu.pdf

Cílem teoretické části je snaha přiblížit problematiku migrace a integrace, obě dvě témata jsou prioritně popisována z obecného úhlu pohledu s vizí popsat jejich hlavní koncepce a teorie a následně u každé zmíněné problematiky nastínit jejich vztah, projevy a dopady na Českou republiku.

1. Teoretická část

1. 1. Migrace

Protože je rozsah teoretické části bakalářské práce omezený, musím upozornit na to, že teoretický rámec problematiky migrace nemůže být komplexní, pokusila jsem se však zaměřit na ty oblasti migrace, které jsou, podle mého soudu, důležité. Nejdříve se zabývám rozlišeními migrace, dále popisují rozdíl mezi migrací, emigrací a imigrací a nakonec kapitoly stručně nastiňují některé teorie migrace.

Podle sociologického slovníku je migrace (lat. migratio - přestěhování), prostorová mobilita, a to, jak každá dobrovolná nebo nedobrovolná změna bydliště, tak přechod individua nebo skupiny z jedné společnosti do jiné.² Migraci lze tedy chápat ze dvou pohledů, jak uvádí ve své práci Olga Nováková: „*Za základní, jednoduché rozlišení můžeme považovat oddělení mezinárodní (externí) migrace, tedy pohybu přes státní hranice jednotlivých zemí, od vnitřní (interní) migrace, neboli dlouhodobějšího prostorového pohybu uvnitř jednoho státu (národního prostoru).*“³ Migrace se rozlišuje podle mnoha dalších faktorů, pro příklad uvedu některé, které uvedla ve své práci Olga Nováková. Migrace interkontinentální je migrace mezi světadíly a intrakontinentální migrace je realizována na území jednoho světadílu, migrace může být dobrovolná, či nedobrovolná, dále pak migrace omezená a trvalá, podle času. Migraci lze rozdělovat také podle jejího účelu, účelem může být například práce, čili migrace za prací a další.⁴

Domnívám se, že je důležité rozlišovat mezi migrací, emigrací a imigrací, migraci jsem se pokusila definovat v předešlém odstavci. Tatjana Šišková v knize *Menšiny a migranti v České republice* vysvětluje pojmy emigrace a imigrace, a to ve spojení s pohybem osob. Emigrace značí prostředí, ze kterého jedinec nebo skupina odchází, imigrace odpovídá cílovému místu, tedy kam cizinec přichází.⁵ Je tedy zřejmé, že migrace má dopad jak na zemi hostitelskou, tak na zemi, kterou jedinec nebo skupina opouští, stejně se o migraci zmiňuje Miroslava Rákoczyová a dodává, že v souvislosti s migračními toky dochází ke společenským změnám: „*Ve zdrojových zemích dochází mimo jiné k růstu příjmových nerovností, ke*

² Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál 159 s.

³ Nováková, O. 2002. *Migrace z pohledu sociologie*. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra sociologie. Praha 9 s.

⁴ [tamtéž: 10]

⁵ Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 17 s.

změnám v distribuci a využití půdy, ke kulturním a hodnotovým posunům a v neposlední řadě také, ke snížení lidského kapitálu, neboť minimálně v prvotních fázích volí emigraci spíše kvalifikovanější, produktivní a motivovaní lidé.⁶ Na straně hostitelské země dochází také k mnoha změnám, se kterými se musí vyrovnávat, Miroslava Rákoczyová zmiňuje hlavně příchod nezanedbatelného množství osob a jejich odlišnost od „domácí“ populace, a to hlavně odlišnosti v oblasti jazyka, zvyklostí, náboženského vyznání nebo etnika.⁷

To, jak bude migrace a její důsledky nakonec vypadat, nerozhodují jen parametry, týkající se migranta samotného (jako věk, pohlaví vzdělání, jazyk, zvyklosti), ale například i geografická poloha prostředí, socioekonomická situace v krátkodobém i dlouhodobém pohledu, migrační politiky a migrační historie daných zemí, míra tolerance majoritních populací vůči cizincům a další, jak dodává Miroslava Rákoczyová ve své knize *Menšiny a migranti v České republice*.⁸

Na základě různého uchopení migrace vzniklo několik teorií migrace. Pokusím se v následujícím odstavci nastínit některé z nich podle toho, jak je ve své knize popsala Tatjana Šišková.⁹

Neoklassical economic approach (Neoklasická teorie) - Jedinec se rozhodne k migraci na základě kalkulace zisků a ztrát, emigruje na místo, kde je pro něho saldo očekávaných zisků a ztrát největší.

World system theory (Teorie světových systémů) - V zemích světa neexistuje rovnoměrné rozložení bohatství a příležitostí, z toho důvodu se jedinec rozhodne k emigraci za lepšími podmínkami.

Dual labour market theory (Teorie dvojího trhu práce) - Podle Teorie dvojího trhu práce, primární pracovní sektor ve vyspělých zemích neustále poptává sekundární pracovní sektor (sekundární sektor práce je opakem primárního sektoru práce a je typický malou atraktivitou, nízkými mzdami, nestabilními podmínkami, malou pravděpodobností zlepšení podmínek i kariérního růstu¹⁰), což vede k imigraci sekundárního sektoru práce do vyspělých zemí s primárním pracovním sektorem.

Network theory (Teorie sítí) - Jedinci, kteří vlastní sociální vazby v cílových státech imigrace, mají větší pravděpodobnost stěhování, neboť již usazení krajané jim snižují riziko a zvyšují jejich zisky z imigrace.

⁶ Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon 23 s.

⁷ [tamtéž: 23]

⁸ [tamtéž: 19]

⁹ Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 74 s.

¹⁰ [tamtéž: 74]

Institutional theory - Poukazuje na význam institucionálních subjektů (vládních i nevládních), které formují migrační chování populací.

1. 1. 1. Migrace v ČR

Kapitola o migraci měla posloužit jako nástin obecného rámce pojetí migrace, v této kapitole se budu zabývat konkrétně migrací v České republice, nejdříve retrospektivně a následně se pokusím nastínit současný stav migrace v ČR.

Na úvod kapitoly migrace v ČR nastíním stručně průběh migrace v dějinách České republiky tak, jak to udělal Vladimír Srb v knize *Mezinárodní migrace v evropském kontextu*.¹¹ Vladimír Srb vychází z přesvědčení, že mezinárodní migrace má dvě hlavní příčiny, prvním důvodem migrace je špatná ekonomická situace a druhým důvodem je nedodržování základních lidských práv a svobod, z tohoto pohledu pak Vladimír Srb retrospektivně nahlíží na problematiku migrace v ČR.¹²

Vladimír Srb hned na začátku své práce zdůrazňuje, že je dnes opomíjena největší česká emigrační vlna, a to odchod Čechů po porážce českého stavovského povstání: „*Po roce 1621 odešla nejen téměř celá česká politická a společenská elita, ale i téměř jedna třetina celého českého národa, důvody odchodu byly ryze politické.*“¹³

V průběhu 19. století, do roku 1914 odcházela řada osob z českých zemí jak z politických, tak i z ekonomických důvodů, v letech 1914-1918 je emigrace českých občanů opět motivována hlavně politicky a často se jednalo o nucenou emigraci.¹⁴ Vznik samostatného Československa žádné výrazné vlny migrace nepřinesl, avšak rok 1938 přinesl interní migrační vlnu uvnitř Československého státu, jak uvádí Vladimír Srb: „*Velkou migrační vlnou byl přesun česky mluvícího obyvatelstva z pohraničí do vnitrozemí.*“¹⁵

Po roce 1948, v období komunistického mocenského monopolu, došlo k velkému odlivu společenských elit, což bylo motivováno politickými důvody, jak uvádí Vladimír Srb: „*Emigrantům mnohdy šlo i o život.*“¹⁶ Vladimír Srb dále poznamenává, že odchod osob

¹¹ Hirtlová, P., J. Lidák, V. Srb. 2008. *Mezinárodní migrace v evropském kontextu. České země a migrace*. Brno: TRIBUN EU

¹² [tamtéž: 263]

¹³ [tamtéž: 264]

¹⁴ [tamtéž: 264]

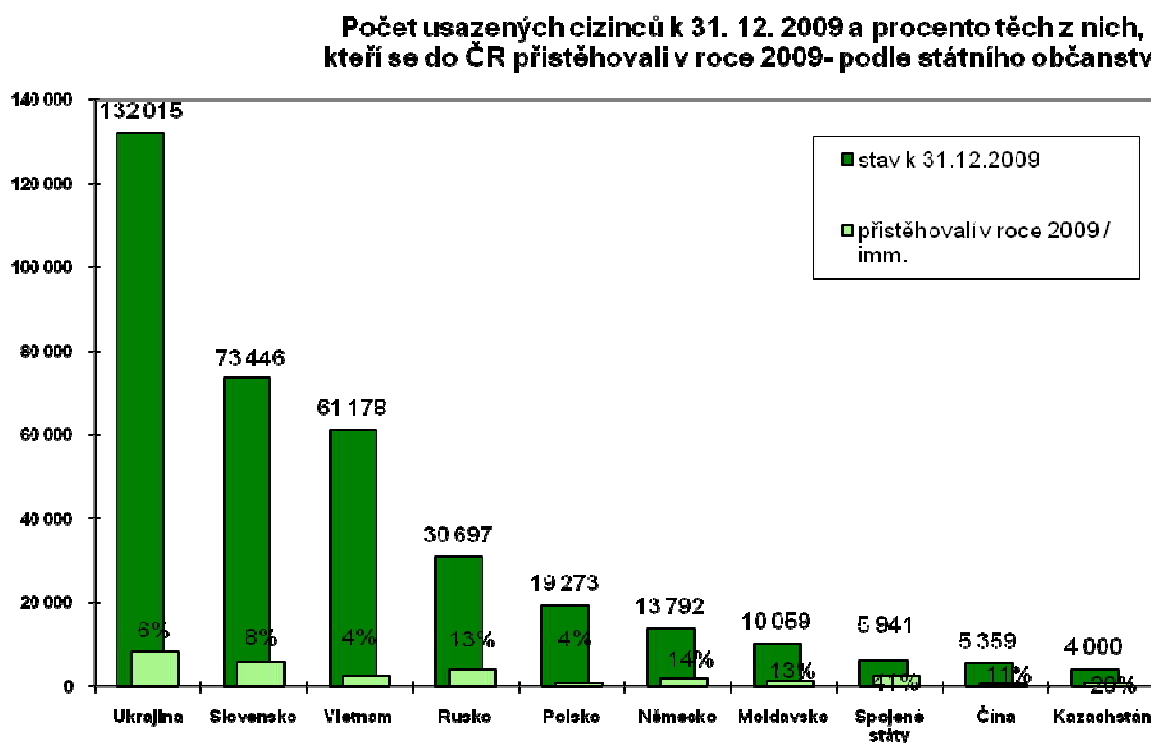
¹⁵ [tamtéž: 266]

¹⁶ [tamtéž: 266]

z České republiky byl od roku 1948 víceméně permanentní, od sedmdesátých let se pouze změnila motivace odchodu a to z výhradně politických i na ekonomické důvody.¹⁷

Současně Česká republika nepatří mezi země s vysokou mírou emigrace, pokud však k emigraci dochází, odchod osob z České republiky je, podle Vladimíry Srba, motivován výhradně ekonomickými faktory, migraci národnostních menšin tvoří převážně menšina Romů migrující z ČR, Vietnamců, či příslušníků národů bývalého Sovětského svazu, kteří imigrují do ČR, a to z ekonomických důvodů.¹⁸

Podle Miroslavy Rákoczyové v současné době do České republiky míří imigranti převážně z evropských zemí, necelou čtvrtinu pak tvoří imigranti z Asie, Afriky a z Ameriky, nejpočetnější skupinu cizinců podle národností, žijících v České republice, tvoří imigranti z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu¹⁹, jak dokládá i následující graf, doplněný procenty přistěhovalých v roce 2009 vzhledem k celkovému počtu cizinců té určité národnosti.

Graf č. 2 - Počet usazených cizinců k 31. 12. 2009 a procento těch z nich, kteří se do ČR přistěhovali v roce 2009 - podle státního občanství - (upraveno ČSÚ)²⁰

¹⁷ [tamtéž: 266]

¹⁸ [tamtéž: 266]

¹⁹ Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon 17-18 s.

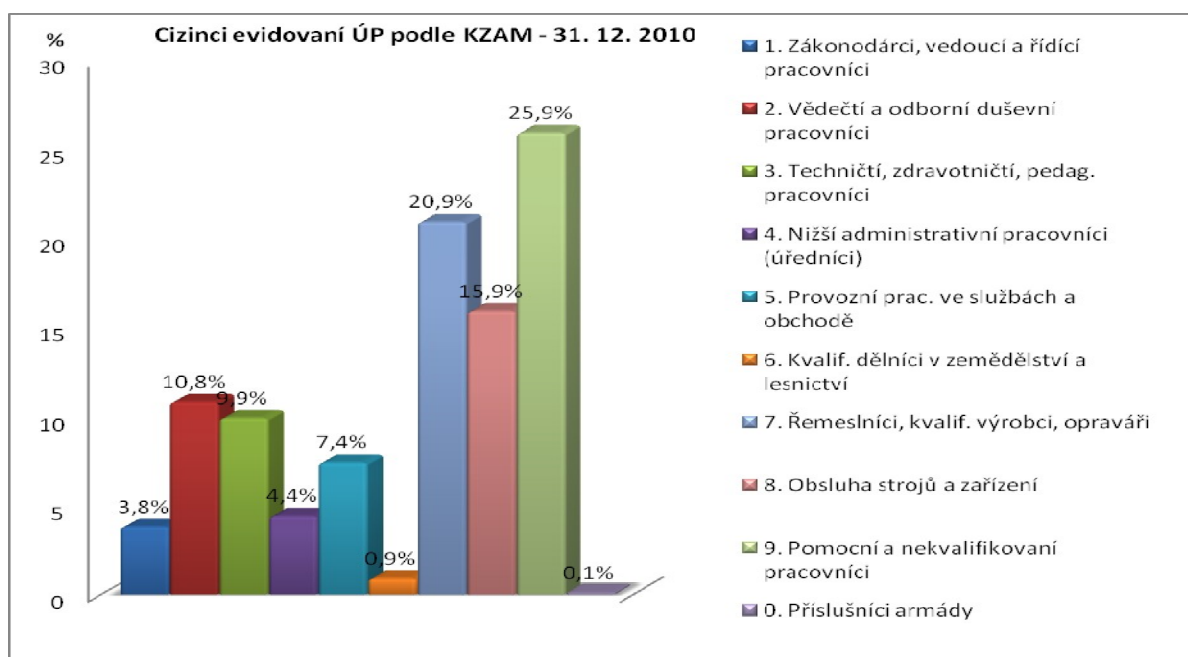
²⁰ Český statistický úřad. 2009. „Počet usazených cizinců k 31. 12. 2009 a procento těch z nich, kteří se do ČR přistěhovali v roce 2009 - podle státního občanství.., [online] Praha: ČSÚ [cit. 1. 8. 2011]

Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_migrace

Jak jsem již v této kapitole uvedla, Vladimír Srb zdůrazňuje ekonomické důvody současné imigrace do České republiky.²¹ Také Miroslava Rákoczyová v knize *Sociální integrace přistěhovalců v České republice* zmiňuje, že ekonomickou aktivitu, jako účel pobytu, uvedla přibližně polovina všech cizinců pobývajících v ČR, cizinci jsou podle Rákoczyové na českém trhu velice aktivní složkou, jejich podíl na pracovní síle v ČR (v roce 2008) dosáhl 6,4% a v Praze například dokonce 15,2%.²²

Otázkou zůstává, jaké práce cizinci v České republice vykonávají, zde se setkáváme s problematikou sekundárního sektoru práce. Sekundární sektor práce jsem již popsala v předešlé kapitole u popisu Teorie dvojího trhu práce²³ Rákoczyová ještě dodává, že sekundární sektor práce vytváří práci přesčas, o víkendech i o svátcích, a že je tato práce pro domácí pracovníky neatraktivní.²⁴

Z následujícího grafu jsou vidět kategorie zaměstnání, které v ČR cizinci vykonávají, nejvyšší procento cizinců (25,9%) se vyskytuje v kategorii pomocní a nekvalifikovaní pracovníci, což podporuje představu koncentrace cizinců v sekundárním sektoru práce.

ÚP - Úřad práce

KZAM - Klasifikace zaměstnání

Graf č. 3 - Cizinci evidovaní podle ÚP podle KZAM - 31. 12. 2010 - (upraveno ČSÚ)²⁵

²¹ Hirtlová, P., J. Lidřák, V. Srb. 2008. *Mezinárodní migrace v evropském kontextu. České země a migrace*. Brno: TRIBUN EU

²² Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon 20 s.

²³ sekundární sektor práce je opakem primárního sektoru práce a je typický malou atraktivitou, nízkými mzdami, nestabilními podmínkami, malou pravděpodobností zlepšení podmínek i kariérního růstu (Šišková 2001)

²⁴ Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon 21 s.

²⁵ Český statistický úřad. 2009. „Cizinci evidovaní podle ÚP podle KZAM - 31. 12. 2010“. [online] Praha: ČSÚ [cit. 1. 8. 2011] Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost

1. 2. Integrace

Rovněž problematiku integrace nemohu v rámci teoretické části bakalářské práce pojmout komplexně, pokusím se tedy nastínit oblasti integrace, které jsou podle mého soudu důležité. Nejprve se pokusím uvést některá vymezení pojmu integrace, poté se zaměřím na pojetí integrace z pohledu mikro- a následně makrodimenzionálního, jak navrhuje Tatjana Šišková, nahlízet na integraci nebo adaptaci, lze z různých pohledů, jedním z nich je mikro- a makropohled, kdy mikropohled na integraci/adaptaci se týká jedince a makropohled pak úlohy státu v problematice integrace/adaptace.²⁶

Definic integrace je nemalé množství, pro příklad uvedu dvě definice integrace, které uvedla ve své knize i Miroslava Rákoczyová, definice integrace podle Martikainena zní: „*Integrace jsou procesy, jimiž jsou jednotlivci a skupiny přistěhovalců včleňováni do různých sociálních arén a segmentů nové hostitelské společnosti. Integrace je obousměrný proces, v němž přistěhovalci i hostitelská společnost nabývají nových rysů v důsledku vzájemné interakce. Interakce může mít i transnacionální dimenze.*“²⁷ Podle Bosswicka zní definice integrace následovně: „*Integrace je inkluze a akceptace přistěhovalců do klíčových institucí, vztahů a pozic v hostitelské společnosti. Integrace je interaktivní proces mezi přistěhovalci a hostitelskou společností. Pro přistěhovalce znamená integrace učení se nové kultuře, nabývání práv a povinností, získávání přístupu k pozicím a sociálnímu statusu, budování osobních vztahů se členy hostitelské společnosti a vytváření pocitu přináležitosti a identifikace se společností. Pro hostitelskou společnost integrace znamená otevření institucí a garanci rovných příležitostí pro přistěhovalce.*“²⁸ Miroslava Rákoczyová nakonec shrnuje definice integrace podle společných rysů, které se v definicích objevují a jsou to: včleňování (proces integrace), multidimenziálnost (včleňování v řadě oblastí), oboustrannost (jak na straně přistěhovalců, tak na straně hostitelské společnosti).²⁹

Na mikroúrovni, tedy na úrovni jednotlivce, lze podle mě pohlížet na integraci tak, jak je to uvedeno ve schématu J. W. Berryho, použitého v knize Jana Průchy. Podle schématu J. W. Berryho, je integrace definována jako jedna ze čtyř strategií adaptace, které zde stručně představím.³⁰

²⁶ Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 24 s.

²⁷ Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon 24 s.

²⁸ [tamtéž: 25]

²⁹ [tamtéž: 24]

³⁰ Průcha, J. 2001. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV nakladatelství 155 s.

Integrace - Imigranti uznávají důležitost kultury v hostitelské zemi, avšak zároveň si udržují svou původní kulturu.

Asimilace - Imigranti dávají přednost kultuře hostitelské země, před svou původní kulturou.

Separace - Imigranti dávají přednost vlastní, původní kultuře a tím se izolují od dominantní kultury a jejími příslušníky.

Marginalizace - Imigranti nepreferují svou původní kulturu, avšak ani kulturu hostitelské země, identifikují se pouze se subkulturou vlastní skupiny.

„Na makroúrovni se dnes ve světě prosazují zhruba tři základní modely imigrační politiky“, jak popisuje Tatjana Šišková, a které zde nyní nastíním.³¹

Diskriminační model - Tento model je založen na dočasném a návratném pobytu cizinců, což zaručuje znemožnění cizincům vstupovat do některých důležitých sfér života (např. sociální péče, participace na politickém životě). Diskriminační model dnes víceméně praktikují země jako Německo, Švýcarsko, Rakousko.

Asimilační model - Asimilační model stojí na rychlé a „jednoduché“ adaptaci imigranta do nové společnosti tím, že mu stát zajistí rychlé získání občanství, práv a povinností majoritní společnosti. Imigrant za to však zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka, svých specifických kulturních a sociálních rysů. Nejbližší tomuto modelu je imigrační politika Francie.

Multikulturální (pluralitní) model - Podporuje odlišnost minority od majoritní populace. Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se museli vzdát svých specifík, naopak jsou minority ve svých specifických rysech podporovány. Tento model reprezentují země jako Kanada, Švédsko a do jisté míry i Nizozemsko a USA.

Domnívám se, že základy imigračních politik, uvedených výše, vychází ze základních konceptů a modelů adaptace, které bych, podle mého soudu, také zařadila mezi pojetí na makroúrovni. Některé koncepty a modely adaptace, jak je popisuje Tatjana Šišková, nyní stručně představím.³²

³¹ Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 25 s

³² Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 24 s

Model asimilace - Chicagská škola jej představila v tzv. asimilační teorii, která vysvětluje adaptaci migranta v novém prostředí jako přirozený proces vývoje, končící po čase vlastně nevyhnutelně splynutím, „rozpuštěním se“ v majoritní populaci.

Model „tavícího kotle“ (melting pot) - Tento model přichází po modelu asimilace a přiznává minoritě určitou, byť malou, národotvornou roli.

Koncept „salátové mísy“ - Tento model reaguje na dnešní měnící se migrační realitu a spíše než míšení vyjadřuje soužití menšin s majoritou, ale i menšin mezi sebou, ve vzájemné komunikaci rozličné intenzity.

Miroslava Rákoczyová ve své knize popisuje dimenze sociální integrace podle Bosswicka a Heckmanna³³, které podle mě nelze jednoznačně zařadit do makro-, nebo mikroúrovně integrace. Zahrnují v sobě podle mého soudu obě dimenze, proto je stručně přestavím na konec kapitoly.

Strukturální dimenze sociální integrace - Představuje získání práv a přístup ke klíčovým institucím hostitelské společnosti.

Kulturní dimenze sociální integrace - Zahrnuje získání klíčových znalostí a kompetencí přijímající společnosti.

Interaktivní dimenze sociální integrace - Přijetí a začleňování přistěhovalců do primárních vztahů a sociálních sítí přijímající společnosti.

Identifikační dimenze sociální integrace - Je subjektivní dimenze integrace, kdy vzniká u přistěhovalce pocit sounáležitosti s přijímající společností.

1. 2. 1. Integrace v ČR

V České republice se politika integrace cizinců systematicky začala uplatňovat až v druhé polovině devadesátých let, jak upozorňuje Tatjana Šišková v knize *Výchova k toleranci a proti rasizmu*, dále pak také uvádí, že v roce 2004 byla role koordinátora realizace politiky integrace cizinců převedena z MV na MPSV³⁴(na jejichž stránkách lze získat informace o integrační politice ČR³⁵).

Tatjana Šišková poukazuje na to, že cílovou skupinou politiky integrace v ČR jsou legálně dlouhodobě usazení cizinci z tzv. třetích zemí (nečlenských zemí), kteří zde pobývají

³³ Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon 25 s.

³⁴ Šišková, T. 2008. *Výchova k toleranci a proti rasizmu. Integrace cizinců v České republice*. Praha: Portál 80 s.

³⁵ <http://www.mpsv.cz/cs/1278>

alespoň po dobu jednoho roku, zejména těchto imigrantů se pak týká aktualizovaná koncepce integrační politiky, která klade zvýšený důraz na následující prvky integrace: ³⁶

- Znalost českého jazyka cizinců
- Dosažení ekonomické samostatnosti cizince
- Orientace cizince v české společnosti
- Rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a majoritou

MPSV každoročně vypisuje dotační program na podporu integrace cizinců, jak Tatjana Šišková na závěr dodává, nejen MPSV, ale k podpoře projektů na integraci cizinců lze využít i finanční zdroje v rámci EU³⁷ (více o evropském fondu na podporu integrace na stránkách MV³⁸).

³⁶ Šišková, T. 2008. *Výchova k toleranci a proti rasizmu. Integrace cizinců v České republice*. Praha: Portál 81 s.

³⁷ Šišková, T. 2008. *Výchova k toleranci a proti rasizmu. Integrace cizinců v České republice*. Praha: Portál 86 s.

³⁸ <http://www.mvcr.cz/clanek/evropsky-fond-pro-integraci-statnich-prislusniku-tretich-zemi.aspx>

2. Empirická část

2. 1. Vzorek respondentů

Analyzovala jsem celkem dvacet rozhovorů s cizinci z různých zemí původu, patnáct cizinců bylo ze zemí bývalého Sovětského svazu a to z Běloruska, Ukrajiny, Ruska, Arménie a Čečenska, dva respondenti byli původně z afrických zemí, jeden respondent byl z Iráku, další z Afghánistánu a jeden cizinec byl ze Švédska³⁹, avšak všichni respondenti museli žít na území města Prahy. Protože se tedy jednalo o rozhovory s cizinci žijícími na území města Prahy, je možné, že výsledky analýzy hloubkových rozhovorů jsou specifiky cizinců, žijících v Praze.

Pro ukázkou zde uvádím tabulky s počty cizinců, žijících v České republice a na území města Prahy. Z první tabulky vyplývá, že počet cizinců ze zemí Evropské unie je přibližně čtvrtinou všech cizinců, žijících v České republice a přibližně pětinou cizinců žijících v Praze, zbytek tvoří cizinci ze zemí mimo Evropskou unii, a to nejvíce cizinci z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska, jak vyplývá z druhé tabulky. V Praze jsou pak nejčastěji zastoupeni cizinci z Ukrajiny, Slovenska a Ruska.⁴⁰

Cizinci podle vybraných státních občanství, cizinci - občané EU a občané třetích zemí v krajích ČR k 31. 12. 2009

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie

	Cizinci celkem	ze zemí EU 27	z ostatních zemí
Česká republika	432 503	137 017	295 486
Hl. m. Praha	148 123	34 710	113 413
Praha k ČR (v %)	34,25	25,33	38,38

	z toho státní občanství									
	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Rusko	Polsko	Německo	Moldavsko	Mongolsko	Bulharsko	Spojené státy
Česká republika	131 932	73 446	61 115	30 297	19 273	13 792	10 042	5 745	6 403	5 941
Hl. m. Praha	50 318	17 967	10 699	17 509	2 061	2 633	3 431	851	2 235	3 770
Praha k ČR (v %)	38,14	24,46	17,51	57,79	10,69	19,09	34,17	14,81	34,91	63,46

Tabulka č. 1 - Cizinci podle vybraných státních občanství, cizinci - občané EU a občané třetích zemí v krajích ČR k 31. 12. 2009 – upraveno ČSÚ 2010⁴¹

³⁹ viz. Příloha č. 1

⁴⁰ Cizinci z Ukrajiny a Ruska tvoří skoro polovinu rozhovorů, použitých v následující sekundární analýze.

⁴¹ Český statistický úřad. 2009. „Cizinci podle vybraných státních občanství, cizinci - občané EU a občané třetích zemí v krajích ČR k 31. 12. 2009“. [online] Praha: ČSÚ [cit. 1. 8. 2011]

Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/krajkapitola/101011-10-za_rok_2009-04

Respondenti byli osloveni pracovníky Poradny pro integraci, o.s. a Organizací pro pomoc uprchlíkům, o.s., všichni oslovení respondenti byli zároveň klienty těchto organizací, z toho důvodu měli organizace na oslovené cizince kontakt. Protože byli oslovení cizinci zároveň klienty OPU a PPI, jen zřídka se stalo, že by oslovení cizinci rozhovor odmítli, neboť oslovovaným cizincům organizace v minulosti bezplatně pomohly, tento způsob výběru respondentů mohl způsobit některá zkreslení, která se nejvíce projevila při analýze rozhovorů u okruhu informovanost, kde je tento fakt více komentován.

Protože jsem průběh získávání rozhovorů nemohla ovlivnit, nemohu ani zajistit, že vzorek je nasycen, tak jak doporučuje Miroslav Disman ve své knize, *Jak se vyrábí sociologická znalost*: „V kvalitativním výzkumu je vzorek nasycen tehdy, když další data nepřinášejí nic nového.“⁴²

2. 2. Metodika výzkumu

Provedla jsem sekundární analýzu dvaceti polostrukturovaných hloubkových rozhovorů, jedná se tedy o výzkum kvalitativní.

Rozhovory byly vedeny s cizinci většinou v prostorách organizací Poradny pro integraci, o.s. a Organizací pro pomoc uprchlíkům, o.s., po telefonické domluvě. Rozhovory trvaly přibližně hodinu až hodinu a půl a byly vedeny v českém jazyce, podmínkou pro výběr respondentů tedy byla i dostatečná znalost českého jazyka. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a poté byly přepisovány do PC. Pokud respondent odmítl mluvit na diktafon, ale chtěl informace tazateli sdělit, tazatel svými slovy výpověď do zápisu uvedl, avšak uvedl, že se nejedná o přímou řeč respondenta.

Hloubkové rozhovory byly polostrukturované, to znamená, že tazatelé měli osnovu témat⁴³, o kterých by cizinci měli vyprávět. U jednotlivých témat měli tazatelé i návodné otázky pro případ, kdyby respondent nepovídal plynule sám, tyto otázky byly tazateli často využívány.

Osnova rozhovoru zahrnovala osm témat:

Bydlení	Vzdělání
Zaměstnání	Život v ČR
Pobyt	Vztah k zemi původu
Informovanost	Budoucnost

⁴² Disman, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. 304 s.

⁴³ viz Příloha č. 4

Základní taktiky analýzy kvalitativních dat jsou, podle Jana Hendla, popis dat, klasifikace dat a hledání vazeb a spojení mezi koncepty.⁴⁴

O klasifikaci dat Jan Hendl píše: „*Klasifikace dat vytváří konceptuální základ pro analýzu. Kategorizace poskytuje základ pro srovnání. Klasifikace má být řízena cíly zkoumání.*“⁴⁵ Z předešlé citace vyplývá, že bez kategorizace dat nelze analýzu kvalitativních dat provést, proto jsem data pro svou analýzu také kategorizovala, rozdělila jsem každý rozhovor podle témat osnovy rozhovoru a úseky rozhovoru se stejnými tématy jsem přenesla k sobě a tak vytvořila kategorie témat. Dále jsem u jednotlivých témat sledovala problémy respondentů a redukovala jsem tak úseky rozhovorů, které se problémů netýkaly (to ovšem neznamená, že jsem neregistrovala i zajímavé prvky, které se bezprostředně problémů netýkaly), pokud se u respondentů vyskytl stejný problém, vznikla tak nová užší kategorie problému, například *problém hromadného soužití*.

Jan Hendl ve své knize *Úvod do kvalitativního výzkumu* uvádí, že: „*při popisu kvalitativních dat se klade důraz na popis světa tak, jak ho vnímají různí účastníci situace, můžeme navrhnout vlastní interpretace, ale zároveň musíme znát interpretace účastníků.*“⁴⁶ Podle taktiky analýzy kvalitativních dat uvedené v předešlé citaci, jsem se pokusila postupovat i při své analýze. V kapitolách *identifikace problémů*, jsem se snažila popsat hlavní problémy, které se vyskytovaly u více respondentů a také jsem se pokusila identifikovat rozdíly v chápání zdánlivě stejných problémů cizinců ze zemí bývalého Sovětského svazu a cizinců z ostatních, tedy nepostkomunistických zemí.

Podle Jana Hendla: „*Po klasifikaci hledáme v datech významné konfigurace a vazby.*“⁴⁷ V mém případě jsem využila vazby mezi problémy respondentů pro identifikaci typických konstelací problémů, které jsou popsány ve stejnojmenné kapitole na konci empirické části bakalářské práce.

Kvalitativní výzkum sociální situace cizinců na území města Prahy je myslím vhodnou technikou výzkumu, neboť skýtá východiska pro kvantitativní výzkum, nebo může posloužit jako vhodná pomoc při identifikaci oblastí, které by zasluhovaly větší pozornost.

⁴⁴ Hendl, J. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. 143 s.

⁴⁵ [tamtéž: 144]

⁴⁶ Hendl, J. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. 144 s.

⁴⁷ [tamtéž: 144]

2. 2. 1. Identifikace problémů

Při identifikaci problémů jsem se zaměřovala na problémy, které respondenti uváděli v jednotlivých tematických oblastech⁴⁸. Může se zdát, že se některé problémy, z odlišných tematických oblastí, překrývají, ale je to zdánlivé, neboť pokud měli respondenti například problém s úřady a uváděli je při rozhovoru ve spojitosti s informovaností, měli problémy odlišný ráz, než když problémy s úřady respondenti uváděli ve spojitosti s pobytem, proto jsem tedy popsala problémy podle toho, ve které tematické oblasti o nich respondenti mluvili.

Popisovala jsem ty problémy, které se vyskytovaly alespoň u dvou a více respondentů. Problémem jsem označila výpovědi, které měli ráz nějaké stížnosti nebo nespokojenosti respondentů, to co respondenty nějakým způsobem zatěžuje nebo trápí, to co respondenti spojují s negativními pocity a zkušenostmi.

V kapitole *vzorek respondentů* jsem uvedla, že patnáct respondentů je původem ze zemí bývalého Sovětského svazu a pět respondentů ze zemí, které nebyly součástí Sovětského svazu a jsou zároveň dosti odlišné od postkomunistických zemí (Angola, Irák, Švédsko, Afghánistán, Afrika), rozdělila jsem tedy respondenty na dvě skupiny a to na **respondenty z postkomunistických zemí** a na **respondenty z ostatních zemí**, což poslouží jako pracovní názvy. Rozdělení respondentů podle země původu využiji při identifikaci problémů, budu se totiž zamýšlet nad rozdíly pojmání stejných problémů cizinců ze zemí bývalého Sovětského svazu a cizinci ze státu, které neprošly komunistickým režimem. U každého identifikovaného problému uvedu vždy nejdříve citaci cizinců ze země původu bývalého Sovětského svazu a pak až citace cizinců z ostatních zemí, pokud respondenti z ostatních zemí problém uvedli.

Citace cizinců uvedené v kapitolách *identifikace problémů*, jsou vždy vzorovými případy, popis problémů vychází vždy ze znalosti všech tematicky stejných problémů, o kterých se cizinci zmínili. Interpretace rozdílů pojmání stejných problémů cizinci z odlišných zemí původu vychází rovněž ze znalosti všech, tematicky stejných problémů, uvedených cizinci a mnohdy je založena i na vlastní imaginaci.

Při identifikaci problémů jsem odhalila některé čteněji uváděné zkušenosti respondentů, které však neměly bezprostředně ráz problémů, ale jevily se mi jako zajímavé a proto jsem je u některých okruhů témat zmínila a okomentovala, v textu na takovéto zajímavosti znovu upozorňuji.

⁴⁸ Příloha č. 2, Příloha č. 3

2. 2. 2. Typické konstelace problémů

Typické konstelace problémů vznikly na základě sdílených problémů cizinci, při jejich interpretaci jsem popřípadě sledovala další společné základní ukazatele respondentů jako pohlaví, zaměstnání respondenta, rodinný stav a úvahách o setrvání v ČR.

Postupovala jsem tak, že jsem v každé probírané oblasti identifikovala skupinu problémů a to dva nebo tři problémy, které se vyskytovali společně u tří a více respondentů. U respondentů, kteří sdíleli v jednotlivých oblastech dva nebo tři problémy jsem dále sledovala podobnosti v základních ukazatelích těchto respondentů (pohlaví, typ práce respondenta, rodinný stav a úvahy o setrvání v ČR) a spojení mezi sdílenými problémy a základními ukazateli jsem interpretovala. Interpretace sdílených problémů a základních ukazatelů respondentů vyhází buď z mé vlastní imaginace, anebo z odůvodnění, které uvedli sami respondenti v rozhovorech. Typické konstelace problémů mohou upozorňovat na některé nepřímo řečené latentní spojení mezi problémy a základními ukazateli cizinců.

Dva nebo tři sdílené problémy u tří a více respondentů se vyskytly u tematických oblastí *bydlení, zaměstnání a život v ČR*.

2. 3. Cíl sekundární analýzy

Jak uvádí Miroslav Disman ve své knize, *Jak se vyrábí sociologická znalost*: „Cílem kvalitativního výzkumu je vytváření nových hypotéz, nového porozumění, vytváření teorie.“⁴⁹ V mém případě tomu není jinak, pokusila jsem se lépe proniknout do problémů, které cizinci žijící na území města Prahy zažívají, a tak napomoci jejich lepšímu porozumění. Druhým cílem provedené analýzy bylo identifikovat typické konstelace problémů, které mohou posloužit jako inspirace při vytváření hypotéz pro další výzkum.

Na závěr jsem se pokusila porovnat mou sekundární analýzu s analýzou stejných rozhovorů, produkovanou organizacemi *Poradna pro integraci, o.s.* a *Organizací pro pomoc uprchlíkům, o.s.* a tak zhodnotit, zdali měla tato sekundární analýza další přínos.

⁴⁹ Disman, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. 286 s.

2. 4. Výsledky sekundární analýzy

2. 4. 1. Problémy s bydlením

U okruhu bydlení byli respondenti tázáni například na to, kde v současné době bydlí, jestli sdílí byt s někým dalším nebo jaké mají vztahy se sousedy. Ačkoli respondenti nebyli přímo tázáni na to, proč se rozhodli bydlet v Praze, šest respondentů samo od sebe tento důvod uvedlo, nejedná se sice o problém, ale připadá mi zajímavé, že se u respondentů vyskytuje podobný, na první pohled obecný, motiv a to představa velkého města. Respondenti jako důvod, proč chtějí žít v Praze, nezdůrazňovali v první řadě praktické důvody jako lepší možnosti práce, což bych očekávala, ale dalo by se říci, že je pro ně důležitá představa velkého města. Je možné, že se jedná o specifikum cizinců žijících v Praze.

„Jiný místo než Prahu nemyslela, protože v Bělorusku taky já spoustu času strávila v hlavním městě. Pro mě to důležitý, já nemám ráda nějaké malé město.“

(Respondentka z Běloruska)

„Poměry v Bělorusku, v Česku trochu větší. To, co tady je ještě město, pro mě už je zapadákov. A já vždycky v centru. Takže Prahu mám, pěšky několikrát prošel.“

(Respondent z Běloruska)

„V Praze lidi jsou moc hodní lepší, je to velké město hodně možností.“

(Respondent z Iráku)

V okruhu bydlení respondenti zmiňovali především čtyři druhy problémů a to problémy s pronajímateli, kteří respondentům nechtějí vystavit nájemní smlouvu, nazvala jsem tuto stížnost **Problém se smlouvou**, problémy se soužitím s velkým počtem spolubydlících v jednom bytě, pracovně nazvaný **Hromadné soužití**, třetí problém, který respondenti zmiňovali, se týkal drahých nájmu za byty v Praze, tedy **Problém drahých nájmu** a posledním typem problémů byly neosobní až nepřátelské vztahy se sousedy, což jsem pracovně nazvala **Nevlídní sousedé**.

Problém se smlouvou

Problémy s pronajímateli, kteří respondentům nechtějí vystavit nájemní smlouvu, se projevují ve více sférách, například cizinci mají pak problémy s vyřizováním pobytu, nemají nárok na finanční podporu na bydlení a další.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Moc náročný. Cizincům nechtěli pronajímat, s dětmi nechtěli pronajímat a tak. Pak když někdo mohl pronajít, tak nechtěl dát to potvrzení pro policii, my potřebovali mít byt, kde by mohli být nahlášený, všechno by bylo v pořádku s adresou a to bylo moc složité.“

(Respondent z Běloruska)

„Bydleli jsme tam ještě se dvěma Ukrajinci. Bohužel jsme tam bydleli načerno, protože ten majitel s námi nechtěl uzavřít nájemní smlouvu. Byl Slovák a nepřál si nějak to nahlásit, aby to vyšlo najevo, že ve svém bytě má podnájemce a že někdo v jeho bytě bydlí. Kvůli tomu bohužel jsme nemohli ani vlastně připojit k tomu státnímu integračnímu programu a využít možnost na podporu bydlení, co nám poskytuje ministerstvo vnitra.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Byty jsou zde víceméně soukromé, ke státním nemáte žádný přístup, na to nemůžete ani pomyslet a v soukromých bytech s vámi nechtějí podepsat smlouvu, tak kde zůstanete? Představte si, že jste tu legálně a všichni vám říkají, že s vámi nemůžou podepsat smlouvu. Tak kde zůstanete? V hotelu?“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Rozdíl ve výpovědích respondentů je podle mého názoru hlavně v rozdílném podání problému. Respondent ze Švédska mluví o problému v obecné rovině, není přímo jasné, jestli problém se smlouvou řešil osobně, anebo zdali například o problému jen někde slyšel, kdežto cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu problém se smlouvou vztahovali na sebe a uváděli své osobní zkušenosti.

Respondenti z postkomunistických zemí spojovali problémy se smlouvou s dalšími problémy, které na problém se smlouvou navazují, jako to, že se nemohli přidat

k integračnímu programu a podobně, kdežto respondent ze Švédska podle mě spíše narážel na neetičnost chování soukromých pronajímatelů.

Hromadné soužití

Problémy se soužitím s velkým počtem spolubydlících v jednom bytě zmínilo sedm respondentů, většinou se respondenti s tímto problémem potýkali dříve, neboť soužití s více nájemníky v jednom bytě pokládali za přechodné řešení a nyní už žijí v lepších podmínkách.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Bylo jich, byli čtyři lidi v bytě a já jsem byl jako pátý, když jsem se přidal k nim, tak já jsem v podstatě bydlel v tom pokoji toho mého známého z Ruska. On souhlasil s tím, aby mi pomohl s tou podmínkou, že to bude dočasně. Dokud si nenajdu nějaké jiné bydlení.“

(Respondent z Ruska)

„Já nevím, 2 plus KK nacpáno deset lidí třeba a já tam taky prostě žil no, takže to jsou všechno těžkosti s tímhle tím většinou a jako do teď nemůžeš si dovolit normální nějaký byt, který by mi jako vyhovoval.“

(Respondent z Běloruska)

Respondenti z ostatních zemí:

„S bydlením ne, ale spíš ubytování, protože my jsme bydleli všichni společně. Třeba dva-tři na pokoji, všechno zařízení jsme měli společné.“

(Respondent z Angoly)

„Myslím si, že pro cizince to není ani trochu jednoduché. Baval jsem se o tom s dalšími cizinci a oni mi popisovali svoje první dny tady, kdy třeba i týden byli na ulici a pak je třeba nějaký další cizinec na chvíli ubytoval. Je tu spousta cizinců, kteří sdílí jeden malý byt dohromady.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Podle mého soudu respondent z Angoly, tedy představitel skupiny respondentů z ostatních zemí, se zmiňuje o problému hromadného soužití způsobem podobným respondentům z postkomunistických zemí, tedy zmiňují osobní zkušenosti s problémem hromadného soužití, kdežto respondent ze Švédska o problému opět mluví v obecné rovině.

Zdá se tedy, že u problému hromadného soužití se neprojevil rozdíl mezi rozdělením respondentů na cizince z postkomunistických zemí a na cizince z ostatních zemí, spíše se domnívám, že respondent ze Švédska představuje speciální případ.

Problém drahých nájmu

Devět respondentů, tedy skoro polovina respondentů, si stěžovala na vysoké nájem bytů v Praze.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„No docela takhle jo, no takhle, byt tady v Praze není levné, tak co mám dělat, tak no tak docela spokojený.“

(Respondent z Ukrajiny)

„A najít si byt a tam nás vlastně přihlásil ten majitel. Je to drahý tady v Praze.“

(Respondentka z Ukrajiny)

„No, bydlel jsem prostě uhm, takhle bydlel jsem v pronájmu a jsem pracoval a prostě celou výplatu jsem dával na ten nájem, skoro nic nezůstalo. Víte jak je nájem drahý, já jsem bydlel jako spolubydlící a to vycházelo taky drahý.“

(Respondent z Arménie)

Respondenti z ostatních zemí:

„No hledání bytu tady v Praze, nechci to říci, ale řeknu to osobně. Já třeba prostě, já jsem si nikdy od české vlády nedostal žádný integrační byt. Takže ten byt mi prostě nedali, ten byt je drahý, je to rozdíl, když někdo má soukromý nebo státní byt.“

(Respondent z Angoly)

„Kdyby tu udělali pro ty azylanty a to bydlení, tím by určitě pomohli no. Jako pronájem bytu dneska stojí 14 000, patnáct, osmnáct, to je pro nás hodně jako těžký. My si jako hned s dětmi nemůžeme koupit byt.“

(Respondentka z Afghánistánu)

Interpretace:

Dva z devíti respondentů, kteří si stěžovali na vysoké nájem bytů v Praze, byli původem z ostatních zemí a to z Angoly a Afghánistánu, zároveň ve spojitosti s vysokými cenami bytů, jako jediní uvedli, že by se stát měl postarat o řešení těžké situace cizinců se sháněním a placením bytů v Praze. Je možné, že cizinci z Angoly a z Afghánistánu by pomoc státu očekávali, neboť mají zkušenost ze své země původu, že stát v takových případech cizincům pomáhá. Mohu se také domnívat, že cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu neuvádí, že by při hledání a placení bytu očekávali pomoc státu, možná o této možnosti nevědí.

Nevlídni sousedé

Sedm respondentů uvedlo, že vztahy se sousedy nejsou nijak významné, že jsou spíše neutrální nebo dokonce nepřátelské, někteří respondenti odměřené chování sousedů připisují mentalitě Čechů.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Začnu od konce, se sousedy moc se nepřátelíme, protože bohužel musím to podotknout, že povahově jako mentalita Čechů je, no jako, jak to můžu říct, je uzavřená. Češi jsou takhle uzavření povahově. Já to nepřipisuji ke všem, ale většinou já to beru jako z toho příkladu našich sousedů. Jsou opravdu moc uzavření a moc nekomunikují s námi, když vidí, že jsme cizinci. Jenom jako maximálně můžeme pozdravit, když se potkáme na schodech, tak se pozdravíme navzájem a to je všechno.“

(Respondent z Ruska)

„No tak, jako sousedy moc ne v jedné chvíli, protože jsem se seznámil s nimi, protože oni měli restauraci, tak mě to zajímalo tak minulý rok jsem seznámil, tak akorát ahoj, ahoj a to je všechno.“

(Respondent z Ukrajiny)

Jeden respondent ve spojitosti se sousedy uvedl problém se soužitím s Romy.

„No tak, můžu vám říct jedno, já nejsem jako rasista, jako náboženství znám, všechno, jenom prostě bydlíme ve čtvrtém patře domu, kde je hodně invalidů a jsou tam takový se smrtícími a s rakovinami toto všechno a v prvním partu máme cigány, nebo řeknu Romy, ale to na tom nic

nemění a oni dělají to, že výtah nemáme každý den, vidíte to jako dojít do třetího patra, já jsem invalida a nemůžu jít pěšky, rozumíte? V tom domě oni slaví všechno do dvou hodin do noci, oni tam tančí, to je hrozný, vstupní dveře do domu každý ráz rozbité a to je prostě já nevím..já nejsem rasista, ale poprosil jsem je. Celý dům má problémy s těmi lidmi.“

(Respondent z Ruska)

Respondenti z ostatních zemí:

„A soused byl vytočený a naštvaný, říkal, co to krucinál děláte, tak jsem mu říkal, že je den a že nemůžu nic dělat, omluvil jsem se mu. No a za chvíli přiběhl znova a stěžoval si. Takže zatím se sousedy nejsem moc spokojený, řekl bych, že jim chybí trocha společenského chování či vtahů.“

(Respondent ze Švédska)

„Se sousedy neměl jsem, vůbec. Já nevím, ani jsme se nezdravili.“

(Respondent z Iráku)

Interpretace:

Bez ohledu na to, z jaké země respondenti pochází, se cizinci, stěžující si na vztahy se svými sousedy shodli na tom, že Češi jsou spíše uzavření a nesnaží se vytvářet nějaké vřelejší sousedské vztahy, je možné, že je to dáno mentalitou Čechů. Je také podle mě možné, že se čeští sousedé chovají odměřeně k cizincům a se sousedy Čechy mají vřelejší vztahy.

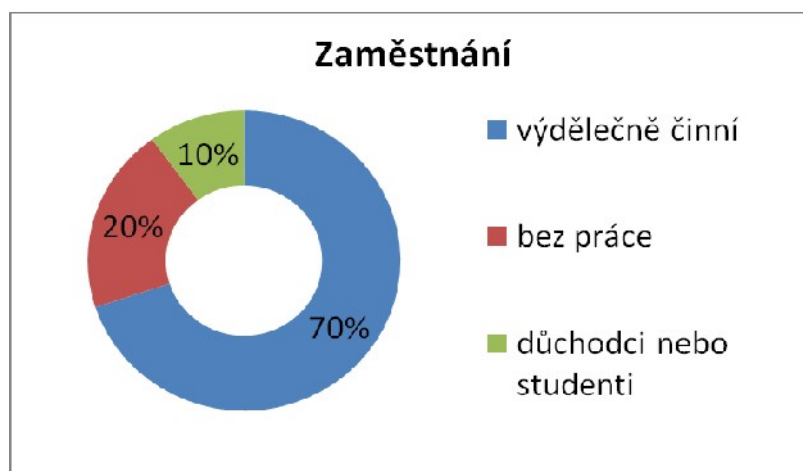
Respondent ze Švédska tentokrát použil špatnou osobní zkušenost se sousedy a nepodával výpověď jemu vlastním obecným způsobem, je možné, že je to z toho důvodu, že je pro něho problém se sousedy naléhavý a tak si neudržel od tématu odstup, jako u ostatních okruhů.

2. 4. 2. Problémy se zaměstnáním

Respondenti, ve vztahu k zaměstnání, byli nejprve dotazováni, jestli jsou zaměstnaní nebo nezaměstnaní, jestli jsou vedeni na úřadu práce anebo jestli podnikají. Podle toho, do jaké skupiny, uvedené v předešlé větě, respondenti patřili, se dále odvíjel rozhovor, nicméně respondenti odpovídali i na některé společné otázky a to například, jestli má respondent zkušenosti se zprostředkovateli práce, jestli ho ve vztahu k práci ovlivnila hospodářská krize.

Z dvaceti respondentů byl jeden respondent v důchodu a jedna respondentka studovala prezenčně střední školu, a tudíž nechodila do práce, takže z osmnácti respondentů čtyři

uvedli, že jsou na úřadu práce, avšak musím zmínit, že někteří mají zároveň například brigádu. Osm respondentů uvedlo, že jsou zaměstnaní, avšak jsou mezi nimi i ti, kteří pracují načerno, dva respondenti uvedli, že jsou nezaměstnaní a tři respondenti podnikají, tedy mají živnostenský list. Myslím si, že hranice mezi zaměstnaným a nezaměstnaným je dosti nepřesná, protože respondenti jsou sice zaměstnaní, ale načerno anebo naopak jsou na úřadu práce, ale chodí na brigádu, rozhodla jsem se respondenty rozdělit pro přehlednost do dvou skupin a to na ty, kteří si jakýmkoli způsobem vydělávají a na ty, kteří jsou naprosto bez práce. Čtrnáct respondentů z osmnácti si nějakým způsobem vydělává peníze a jen čtyři respondenti jsou opravdu naprosto bez práce, jak v procentech ilustruje následující graf.

Graf č. 4 - Zaměstnaní

V okruhu zaměstnaní vyplynulo pět hlavních problémů, a to stížnosti na nesnadné získávání práce v Praze, pracovně nazvaným **Problém práce v Praze**, špatná zkušenost se zprostředkovateli práce nazývanými klienti, nazvaným **Problém s klienty**, stížnosti na to, že respondenti nemají jinou možnost než pracovat načerno, pracovně nazvaným **Načerno** a zkušenosti respondentů s tím, že Češi odmítají zaměstnávat cizince, pracovně nazvaným **Odmítání cizinců**. Za zmínku stojí, že nemalý počet respondentů připisoval své problémy s hledáním práce hospodářské krizi, tento problém jsem nazvala **Hospodářská krize**.

Problém práce v Praze

Šest respondentů přímo uvedlo, že je těžké si najít práci. Podmínkou pro uskutečnění rozhovoru bylo, aby respondent bydlel v Praze, dá se tedy uvažovat, že respondenti miní těžkosti se sháněním práce v Praze. Tyto těžkosti se sháněním práce v Praze jsou podle respondentů nejčastěji spojeny s tím, že jsou cizinci, což je poznat například na jejich nedokonalé češtině.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„No vlastně s prací jo. Asi je tady největší problém s tou prací. Vidíte sami, ani Češi nemohou najít takovou tu práci, která by jim vyhovovala. A cizinci jsou na tom o hodně hůř.“

(Respondent z Běloruska)

„Že tam není práce ani pro ty Češi. A už pro nás cizince vůbec, jo.“

(Respondentka z Arménie)

Respondent z ostatních zemí:

„Hledání práce je velmi těžké, kdybych uměl ehm plyně česky, určitě bych neměl žádný problém se získáním práce ve své profesi nebo podobné.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

U několika respondentů z bývalého Sovětského svazu se vyskytla shoda v tvrzení, že najít si práci je problematické i pro majoritní společnost, natož pak pro cizince. Z předešlého tvrzení podle mě vyplývá, že cizinci z bývalého Sovětského svazu cítí, že nemají stejné vstupní podmínky na trh práce jako Češi a podle situace majority, na trhu práce, odvozuji i své možnosti.

Respondent ze Švédska, který pocítuje stejný problém s hledáním práce, neuváděl žádnou spojitost jeho situace se situací majority, odůvodňoval problém s hledáním práce tím, že neumí plyně česky.

Problém s klienty

Druhým početnějším problémem, který respondenti zmiňovali, byla stížnost na špatné zkušenosti se zprostředkovateli práce zvanými klienti, kteří většinou pochází z Ukrajiny. Respondenti zmiňovali, ve spojitosti se zkušenostmi s klienty, že jim klienti za práci platili buď málo, anebo vůbec, někteří respondenti však naopak zmínili, že je to pro cizince jediná, známá možnost jak pracovat a vydělat si nějaké peníze.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Protože tam všude je to Ukrajinci, všude je to lidi. Tam na černý. Tam je to klientů. Já nevím proč, proč je to práce, že je na stavbě. Možná ne tak těžký práce, tam na stavbě. Protože já

měsíc tam pracoval u klienta Ukrajinec, my tam volali, proč on mi nezaplatil peníze. Takže proč nemožné tam dělat přímo dělat na tu, na tu firmu, já nevím.“

(Respondent z Čečenska)

„No měl sem brigády u nějaké firmy, ale půlku dostávají firmy, rozumíte. No, on myslel, že já Ukrajinec, ale já mu řekl, jestli mně nedáte dneska, já přijdu zítra, za měsíc, za půl roku, to hned začal mluvit jinak, já bydlím tady. Že oni naslibují hory doly, kolik to bude tam, dvacet tisíc měsíčně nebo a každý měsíc jim dával tisíc korun, aby prostě nechcípl.

Za sto dolarů, tři měsíce zkušební doba. Ani jedna tam přes tři měsíce nezůstala, on jí vykopne a nezaplatí. Dyť to lidi znají, i Arabové. Tady radši být legálně.“

(Respondent z Běloruska)

„Když pracuju pro zprostředkovatele, tak mám práci. Dostanu za to málo peníze, ale dostanu. Když nechci pracovat u zprostředkovatele, tak tři roky na úřadu práce a nic víc. Protože Češi cizince nezaměstnají.“

(Respondent z Běloruska)

Interpretace:

Zkušenosti se zprostředkovateli práce má pět respondentů a všichni jsou ze zemí bývalého Sovětského svazu, je známo, že klienti jsou většinou cizinci z Ukrajiny a tudíž se domnívám, že cizinci z bývalého Sovětského svazu se s klienty lépe dorozumí a tím pádem s nimi mají více zkušeností, většinou však těch špatných.

Načerno

Další problém, který respondenti zmiňovali, se týkal zkušenosti s prací načerno. Přesně polovina respondentů uvedla, že se setkala s prací načerno, buď dříve načerno pracovali, nebo ještě načerno pracují. Důvody mají různé, jak bylo zmíněno u předešlého problému, jedním z důvodů je to, že nemohou sehnat legálně práci, neboť cizince, podle soudu respondentů, Češi nechtějí zaměstnat. Dalším důvodem je, že respondenti nemají vyřízený pobyt (myšleno byrokraticky) a tudíž ani legálně pracovat nemohou, ale potřebují si zatím nějak vydělávat. Jeden respondent dokonce uvedl, že si načerno vydělá více než legálně a tudíž ani legálně pracovat nechce.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Takže sháněl jsem práci. Našel jsem nějakou práci načerno, to bylo prostě v nějakém skladě. A dokonce to bylo ještě, ta doba byla ještě před tím udělením azylu, já jsem ještě v té době neměl azyl a nemohl jsem dělat zákonně, legálně.“

(Respondent z Ruska)

„Nemám, nic, prostě dělám to načerno. To je komplikované, protože já jsem zvyklý na vyšší plat, a když já přijdu takhle do podniku, do práce, tak já tam budu dostávat maximálně 12 tisíc, předpokládám.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Takže bez práce, bez pobytu, když už jsem měl 9 let pobyt a pracoval jsem na tu celou dobu a najednou člověk nemá práce a musí potom, nevím, sehnat práce načerno, daleko hůř placenou. Já znám hodně lidí, kteří tady pracují načerno, zaprvé se snažili sehnat práci legálně, ale to nešlo a pak slyší, že někde shání lidi na práci. Můžeš tam pracovat, ale bez papírů, pro mě je to škoda, že ten cizinec chce pracovat, ale pracuje načerno.“

(Respondent z Angoly)

„Tady já nemám, já nepracuji, je to špatné nedají mi práci, je to špatné, ale tady nemohu mít práci, protože nemám trvalé bydliště, já potřebuji trvalé bydliště, já mám azyl.

Já jsem pracoval málo ale ne moc jako elektrik, načerno, stalo se, že mi nezaplatili.“

(Respondent z Iráku)

Interpretace:

Myslím si, že rozdíl mezi cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu a cizinci z ostatních zemí je v tom, že cizinci z ostatních zemí práci načerno odmítají a raději jsou nezaměstnaní, než aby pracovali načerno, na rozdíl od respondentů z postkomunistických států, kteří často o práci načerno mluví jako o každé jiné práci, někteří práci načerno vítají. Je to možná způsobeno tím, že respondenti ze zemí bývalého Sovětského svazu mají větší zkušenosti se zprostředkovateli práce, což bylo rozebíráno u předešlého problému, a tito zprostředkovatelé práce jsou obecně známi tím, že nabízejí práci načerno, protože se cizinci z postkomunistických zemí s prací načerno častěji setkávají, je možné, že ji považují jako normální způsob výdělků.

Odmítání cizinců

Častá byla zkušenost respondentů s tím, že Češi odmítají zaměstnat cizince, tento problém už jsem zmínila i u předešlých stížností respondentů v okruhu zaměstnání, avšak někteří respondenti uváděli přímou zkušenost s odmítnutím na základě toho, že je dotyčný cizinec.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„A jak už sem řekla, že bohužel, až zajdu a přinesu svůj životopis, snažím se mluvit na něj, nějaký inzerát, že hledám práci a hodně mně mluvili, že: „Nechceme, protože jste cizinka.“ Bohužel, ale je to tak. A nejsem sama s tím, protože nejsem sama. Jste cizinka, nechceme.“
(Respondentka z Běloruska)

„A na telefonu a hned jak voláš a slyší, že jsi cizinec a už máme obsazeno, bohužel už máme obsazeno a cítíš, že člověk se zajímá jo, hledá někoho, ale prostě slyší, že jsi cizinec a už ne, už ho to nezajímá. No já si pamatuju, byla tam sestřička a to bylo dobrý, tam byl taky krátký dlouhý týden a říkala ne, já si rozmyslím, moc lidí u nás a do teďka koukám, že ten inzerát furt je tam v tom. Když cizinec volá, jestli mu nedají práci. A říkají, špatně mluvit, a tam je slyšet hned, že cizinec a ne ne, už máme obsazené jo. A my cizinci co? Máme zemřít?“
(Respondentka z Ukrajiny)

„Já chápu, že Češi tady nemají práci, tak každý úřad práce se snaží, když nějaké místo mají, kam se chodím pozeptat, tak mi řeknou nebo naznačí, že nesmějí brát cizince. Já mám už celý sešit sepsaný, kam jsem volala, kde na internetu hledala, ale jak slyší, že pár vět řeknu a ještě nepochopí Češka a pak když pochopí, tak mi řeknou, promiňte mi nesmíme brát cizince.“
(Respondentka z Ukrajiny)

Druhá skupina respondentů, stěžujících si na odmítání zaměstnavatelů z důvodu jejich cizího původu uváděli, že je jako cizince odmítají Češi zaměstnat, protože nemají trvalý pobyt a mají například jen azyl. (se kterým mohou legálně pracovat, ale musí si ho každý měsíc prodlužovat)

„Kvůli tomu, že prostě nikdo mě nechtěl brát jako oficiálně a protože oni nám prodlužovali, pokud jsme byli žadatelé o azyl, oni nám každý měsíc nebo dva měsíce prodlužovali víza. Žádný zaměstnavatel s takovými lidmi nechtěl mít nic oficiálního.“

(Respondentka z Arménie)

Respondent z ostatních zemí:

„Sháněl jsem přes počítač, ale všichni chtějí trvalé bydliště. Že mám azyl, tak to nikdo nechce.“

(Respondent z Iráku)

Interpretace:

Respondent z Iráku sice uvedl, že se setkal s odmítnutím ze strany zaměstnavatele, ale důvodem bylo, že neměl trvalý pobyt, ale jen azyl, což je pro zaměstnavatele zřejmě nežádoucí, avšak je třeba podotknout, že takovou zkušenost měli i respondenti z postkomunistických zemí, nejedná se tedy o specifikum cizinců z ostatních zemí.

Někteří respondenti z postkomunistických zemí se setkali s přímým odmítnutím, jen na základě toho, že jsou cizinci, což je, podle mého soudu, závažnější.

Hospodářská krize

Za zmínku stojí, že nemalý počet respondentů připisoval své problémy s hledáním práce hospodářské krizi.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„No před krizí to bylo úplně bezva. Ve všem. Práce, i peníze. Všechno. Pak ještě trochu bylo tak nějak. Pak začalo zhoršovat, hůř, hůř. Teďka je trochu líp aspoň.“

(Respondent z Běloruska)

„Teď už je to asi zase hůř, protože práce není. Lidé musí odcházet, práce není, ta krize nám dala zabrat, taky nemám práci, a protože jsem nikde před tím neměla problémy, pracovala jsem v restauraci.“

(Respondentka z Ukrajiny)

„Tak cizinci opravdu tu mají problémy a teď s tou krizí tak to vůbec, není ani práce ani podnikání a to nic.“

(Respondent z Ruska)

Interpretace:

Sedm respondentů zmínilo, že hospodářská krize významně negativně ovlivnila jejich šance na trhu práce, všech sedm respondentů je ze zemí bývalého Sovětského svazu. Je možné, že si respondenti omlouvají své neúspěchy, při hledání práce, právě dopady hospodářské krize, ale ve skutečnosti si pouze nechtějí připustit, že důvodem je například to, že cizinci neumí dostatečně český jazyk.

2. 4. 3. Problémy s vyřizováním pobytu

U okruhu otázek na téma pobyt respondenti rozváděli odpovědi na otázky typu, jaký máte pobyt, jak probíhalo vyřizování pobytu, jakou máte zkušenost s vyřizováním pobytu.

U respondentů se vyskytly tři hlavní oblasti stížností a to na dlouhé čekání (i několik let) při vyřizování pobytu byrokracií (7 respondentů) pracovním jsem tento problém nazvala **Dlouhé čekání na pobyt**, neadekvátní a hrubé chování cizinecké policie (4 respondenti), který jsem nazvala **Problém s cizineckou policií** a stížnosti na neadekvátní a neprofesionální jednání úřadů (6 respondentů) nazvaný **Problém s úřady v oblasti pobytu**.

Někteří respondenti jsou zahrnuti ve více než jednom typu stížností, uvedených v předešlé větě a všechny tři typy stížností se týkají byrokratického systému České republiky, proto pro přehlednost uvádím, že třináct z dvaceti respondentů si stěžovalo na byrokratický systém v České republice, tedy třináct respondentů je zahrnuto v jednom a více typech stížností uvedených výše, což je podle mého soudu velice vysoký podíl respondentů.

Dlouhé čekání na pobyt

Sedm respondentů si stěžovalo na dlouhé čekání (i několik let) při vyřizování pobytu českou byrokracií, někteří uváděli i problémy, které jim toto čekání přineslo.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Přijeli jsme tady jako turisté no a pak požádali o azyl no a ta doba čekání na to rozhodnutí byla, to byly prostě pět let pekla. Prostě ta nejistota, když nevíš, jak to bude zítra a víte co, ono bylo tak, že já sem mohla tak klidně, být v klidu jenom odpoledne do rána. Prostě stalo se tak, že já sem ztratila veškeré zdraví, které jsem měla, protože psychicky jsem na tom byla tak zle, že musel jsem obrátit na psychiatra, prostě já sem potřebovala nějakou takovou pomoc, byla jsem na práškách.“

(Respondentka z Arménie)

„A jednou za měsíc jezdila zastávku pod Brno, aby mně prodlužovali ten vízum azylantovi a pak čekala na rozhodnutí. To trvalo asi rok a půl. Po tom čase, jo, rok a půl, každý měsíc, jezdila do zastávky pod Brno a pozitivní odpověď, já řekla, že už nikdy nepojedu do Brna. Ne kvůli tomu, že je to nějaký špatný místo, je to krásný místo taky, ale já mám vzpomínky ne moc příjemné.“

(Respondentka z Běloruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Moje rodiče to ztratili, moje papíry, ale já jsem dělal interview a oni mi řekli, že to bude trvat dva měsíce a tři roky už čekám a nic. Pořád čekám. Kamarádi šli do Dánska a neměli pasport a teď ho mají. Je to chyba tady, že tu není takový zákon, oni mají všechny zákony z EU a čekám. Tři roky čekám.“

(Respondent z Iráku)

Interpretace:

Respondenti z postkomunistických zemí mluví spíše o tom, jak se dlouhé čekání na vyřízení pobytu projevilo negativně na nich samých, jedné respondentce z Arménie dlouhé čekání na vyřízení pobytu dokonce způsobilo psychické problémy. Respondent z Iráku si konkrétně stěžuje na systém vyřizování pobytů pro cizince, je možné, že cizinci z postkomunistických zemí mají strach si stěžovat přímo a raději upozorňují na to, co špatného jim čekání přineslo.

Problém s cizineckou policií

Kritika respondentů na podmínky na cizinecké policii se mimo jiné často vztahovala k dlouhým, několika hodinovým frontám na cizinecké policii. Nestandardní chování cizinecké

police se nevztahuje jen ke kritice byrokratického systému v České republice, respondenti také uváděli diskriminační a rasistické projevy cizinecké policie. Jeden respondent měl opravdu velice špatný zážitek s cizineckou policií.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Třeba na cizinecké policii, jak se chovají k lidem. Ani to nikdo neskrývá. Přijede auto pomáhat a chránit a pak začínají rvát na lidi a Tokaj, že se psi nebo samopalkami přijedou. Jo, furt nadávají, křičí, vyhrožují. Jeden pán křičel. On křičel: „Chcete válku? Bude válka. Já vám udělám válku.“ Takže pak jeden policista uhodil tam druhého pána, roztrhl mu ucho. Že ho neposlech. A pak si zavolali záhranku a byl nějaký od policajtů tam, pořád vyšetřoval všechno. A oni všechno obrátili a zametli to. No, oni řekli tak, že nedají čísla a jedem na výslech. A nikdo neřekl, protože všichni potřebovali čísla, když stáli. Oni tak to obrátili. A pak nikdo nic.“

(Respondent z Běloruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Každý měsíc, je to špatné také, když jsem chodil na cizineckou policii tak mi vadilo, že jsem tam čekal dlouho.“

(Respondent z Iráku)

„Když jsem se sem přistěhoval, byla moje první zkušenost cizinecká policie a to bylo něco, protože podle zdejšího práva se musíte do tří dnů zaregistrovat. Tak jsem šel třetí den, protože druhý den mi řekli na Praze 3, potom co jsem čekal v dlouhé frontě, že to není správné místo, že mám jít jinam.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Na první pohled je zřejmé, že stížnost respondenta z Běloruska je mnohem závažnější, než stížnosti respondentů z ostatních zemí, kteří si v podstatě stěžují jen na dlouhé fronty na cizinecké policii, je možné, že cizinci z postkomunistických zemí se častěji setkávají s opravdu neadekvátním chováním cizinecké policie, neboť si k nim cizinecká policie více dovolí. Je také možné, že cizinci z ostatních zemí nezmínili podobné zkušenosti s cizineckou policií, i když je také mají, neboť je to citlivé téma.

Problém s úřady v oblasti pobytu

Problémy s úřady v oblasti pobytu se vyskytly u šesti respondentů a to převážně u cizinců ze zemí bývalého Sovětského svazu, jen jeden respondent z ostatních zemí si stěžovat na úřady. Stížnosti na úřady se týkali převážně neprofesionálního a diskriminujícího jednání úředníků.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Prostě na úřadech nevědí prostě, co to sou azylanti, kdo to jsou azylanti, jo a prostě na každou naši žádost třeba o nějaký sociální příspěvek, anebo to, no oni prostě, že: „Vy nemáte nárok, vy nemáte trvalý pobyt.“ A já jim nemohla vysvětlit, že jako vlastně azyl je to ten samé jako trvalý pobyt a ještě vlastně něco navíc, jo. Oni prostě nevědí, co to je. Oni prostě hodně úředníků nevěděli, co to je azyl, kdo jsou azylanti. Jasně, že oni prostě občas byli hrubí, prostě, že takový „A co vy chcete, my jsme vás sem nezvali.“, a tak dál.“

(Respondentka z Arménie)

„Hodně, hodně věci třeba, ne jenom na úřadech, jako všude prostě. Prostě jako, slyší ruský přízvuk, tak..“

(Respondent z Běloruska)

„Rozumíte jako, neříkám, že to je tak jako sto procent, ale někdy jsem na úřadech setkával se s lidmi, setkával se s lidmi, který byli, ani neměli vysokoškolské vzdělání a neučili ani estetiku a daleko byli od morálky, ve všech těch věcech, ale snaží být v agresi vůbec bezdůvodně vůbec bez důvodu na vás útočí a ponižují.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Přístup úředníků by se měl zlepšit. S tím pasem já ještě nevím, co bude.“

(Respondent z Iráku)

Interpretace:

Cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu si v několika případech stěžovali na diskriminující projevy úředníků, což u respondenta z Iráku není patrné, cizinec z Iráku spíše hodnotí úřady obecně a doporučuje obecné zlepšení přístupu úředníků. Cizinci z postkomunistických zemí si naopak konkrétně stěžovali na nekvalifikovanost úředníků.

2. 4. 4. Problémy s informovaností

V oblasti informovanosti jsem se zaměřila opět na problémy, které respondenty ve vztahu k informovanosti trápí, nebo trápily. Avšak musím hned na začátek uvést, že téma informovanosti je z velké části ovlivněno výběrem respondentů, myslím tím to, že respondenti byli vybíráni a oslovováni neziskovými organizacemi, které šetření realizovaly. Připomínám, že jsou to organizace OPU a PPI a oslovovaní respondenti byli právě klienty těchto organizací. Fakt, že respondenti znají tyto neziskové organizace, se silně odrazil ve výpovědích respondentů a to hlavně co se týče současné situace cizinců a jejich problémů s nedostatkem informací.

Domnívám se, že největší zkreslení spočívá v tom, že neznám situaci cizinců, kteří zkušenost s neziskovými organizacemi nemají a nemohu je tudíž ani mezi sebou porovnávat, neboť oslovovaní respondenti uváděli, že sice měli problémy s nedostatkem informací, ale od té doby, co jsou klienty neziskových organizací, tvrdí, že problémy se získáváním informací víceméně nemají a jsou všichni s pomocí neziskových organizací naprosto spokojeni.

„Já jsem potkala kamarádku a ona mi řekla o poradně. A pak jsem přišla sem a všechno řekla, a naučila jsem se od jedné paní tady všemu. Kdy mám jít, co...“

(Respondentka z Ukrajiny)

„Jenom, jak říkali, že půjdeš, že sto procent tam bude. Sto procent ty mi taky pomůžou. Já říkám, ta poradna, to určitě je poradna. Určitě sto procentní poradna, moc děkuji všem. Já říkala, že to mi vyhovuje, že to mně se líbí moc, že vždycky, když člověk přijde s jakýmkoliv problémem, tak pomůže.“

(Respondentka z Ukrajiny)

Cizinci byli naváděni k výpovědím o tom, jestli mají dostatek informací a kde tyto informace získávají, ve výpovědích respondentů na téma informovanost se u cizinců vyskytly dva čtenější problémy a to **Problém s úřady v oblasti informovanosti** a problém nazvaný **Informace zdarma**.

Problém s úřady v oblasti informovanosti

Žádný z respondentů nezískával ani nezískává informace díky úřadům a naopak si v několika případech respondenti na neschopnost úřadů stěžovali. Ve stížnostech respondentů

na neochotu a neschopnost úřadů spatřuji problém, neboť kompetentní úřady by podle mého soudu měly představovat zdroj informací pro svou cílovou skupinu, tedy cizince a zvláště by tak měly činit, pokud je cizinec v nové zemi krátce, nemá zkušenosti s neziskovými organizacemi a dalšími alternativami pomoci a úřady pro něho představují první zdroj informací.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Takže i ta komunikace s těma úřadama. Je, je k tomu potřeba nějaká pomoc. No tady je hodně dobrý, že člověk když neví nebo nějaký právnícký věci nebo prostě takové s úřady sociálními. Když třeba dostanu dopis, tak přijdu sem, vaše kolegy přečtou to a vysvětlí mi normálně to.“

(Respondent z Běloruska)

„A potom jsem si pro informace šla přes známý jo. Kdo co ví, jako na tu možnost práce jsem se taky ptala na úřadě, ale tam mi teda moc nepomohli. Já jsem potkala kamarádku a ona mi řekla o poradně.“

(Respondentka z Ukrajiny)

Respondent z ostatních zemí:

„Na neziskovky, rozhodně, rozhodně ne na státní úřad. Neziskovky jsou jako silný most mezi státem a cizinci, pokud chcete mít přístup na úřady a k informacím, materiálům, atp. musíte jít skrz neziskovku, tak jsem to zažil. Dokážou vysvětlit věci do detailu.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Respondent ze Švédska je jako jediný mezi respondenty, jehož země původu je v Evropě, myslím si, že o problému s úřady mluví více sofistikovaně a s určitým nadhledem, než respondenti z bývalého Sovětského svazu. Důležité však je, že i cizinec z evropské země se shoduje s cizinci z bývalého Sovětského svazu na tom, že české úřady jako zdroj informací, nefungují, jak by měli.

Informace zdarma

Respondenti v souvislosti s neziskovými organizacemi několikrát uvedli, že výhodou neziskových organizací je i to, že jsou zdarma, protože alternativní zdroje informací jako

právníci a podobně jsou velice finančně náročné, což si cizinci, hlavně na začátku svého pobytu, jen těžko mohou dovolit.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Je velmi, je velmi důležité to, že celé ta pomoc, celé ta konzultace je tady jako zdarma, že za to nemusíš platit velký peníze, jako kdybych přišla k nějakým, jo, právníkům a tak dál a tak dál.“

(Respondentka z Arménie)

„My věděli, že to je zadarmo, my věděli, že pomůžou na sto procent, ne jenom tak, aby poslali tebe někam a, a tam běž.“

(Respondentka z Ukrajiny)

Respondent z ostatních zemí:

„Pak se snažím si informace ujasnit u neziskových organizací a díky za ně, je to zadarmo a mají informace.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Zde opět figuruje respondent ze Švédska, který se od respondentů původem z bývalého Sovětského svazu liší v tom, že si shání informace sám a u neziskových organizací si informace jen ujasňuje, myslím si, že tím projevuje snahu o větší samostatnost, kdežto z výpovědí respondentů ze zemí bývalého Sovětského svazu spíše usuzují, že jsou na neziskové organizace plně odkázáni. Myslím si však, že všichni respondenti, ať z postkomunistických zemí nebo ze Švédska, kteří o neziskových organizacích mluví, jim plně důvěřují, což je příznivé.

2. 4. 5. Problémy se vzděláním

U okruhu vzdělání byli respondenti tázáni na to, jaké mají vzdělání, jak ho v České republice uplatňují, jestli se v České republice respondenti dále vzdělávají, jak respondenti hodnotí svou znalost českého jazyka a pokud má respondent děti, jak si děti v české škole vedou. Okruh vzdělání skýtá mnoho možností pro rozhovor, avšak respondenti se zaměřovali především na dvě oblasti, které rozebírali, vzdělávání v České republice spojovali s učením se českému jazyku a pokud měli respondenti děti, mluvili převážně o jejich vzdělání.

Problémy, které potom ve spojitosti s učením se českému jazyku respondenti uváděli, byly dvojího druhu a to problém s náročností českého jazyka na učení pracovně nazvaný *Těžká čeština* a potřeba učení se českému jazyku kvůli práci, což jsem nazvala *Čeština pro práci*. Jedním z četnějších problémů byl také nedostatek času na vzdělání kvůli práci, pracovně nazvaný *Práce místo vzdělání* a problémy se vzděláním dětí cizinců jsem pracovně nazvala *Problémy s dětmi*.

Za uvedení stojí také poznatek, že skoro žádný z respondentů nemluvil o tom, že by navštěvoval nějaké placené kurzy českého jazyka nebo jiné. Když už se respondenti v Praze nějak vzdělávali, tak za pomoci neziskových organizací, úřadů práce, anebo díky integračním programům, zkrátka respondenti využívají pro své další vzdělávání v Praze možnosti bezplatného vzdělávání, opět tedy narážím na možný finanční nedostatek respondentů žijících v Praze, který lze spojovat s problematickým hledáním práce, vykonáváním podhodnocené nelegální práce a podobné. Můžu se však také domnívat, že respondenti vzdělávání nepřikládají takový důraz, že pro ně není tak důležité, aby do něho investovali své peníze.

Těžká čeština

Skoro polovina respondentů si stěžovala na náročnost českého jazyka.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Opravdu, co se týká té gramatiky, to je pro mě, jak se říká, španělská vesnice. Chci to říct na rovinu, že myslím si, že čeština je jedna z nejtěžších jazyků na světě.“

(Respondent z Ruska)

Dva respondenti se shodli na názoru, že měli problém rozeznat, kde je konec a kde začátek slov.

„Jo, tři dny já pozoroval, jak mluvíte, protože vy bez intonace jazyk takový, u vás. Tak já musel naučit to roztrhnout, kde je začátek a konec slova.“

(Respondent Bělorusko)

„Pro mě, jak lidi mluvili, tak mě se zdálo, že to všechno mluví jednu větu. Já neviděla žádný rozdíl mezi těmi slovíčky, protože já naslouchala ten jazyk, jako jenom poslouchala, až když přijela do Prahy.“

(Respondentka Ukrajina)

Někteří respondenti se zase shodli na tom, že je těžké odstranit přízvuk, který cizinci mají, když mluví českým jazykem.

„No...Tak ten přízvuk, tak ten prostě jako...jsme o tom mluvili s jednou pani právě o tom, že čeština je docela těžkej jazyk a vyslovování je nejtěžší č, ř, a přízvuk to je něco, co se vlastně nedá odstranit.“

(Respondent z Běloruska)

„No, tak jsem dlouho tady no, tak mluvím ještě s přízvukem, ale jako.“

(Respondentka z Ukrajiny)

Respondent z ostatních zemí:

„To je velmi důležité, vezměte to jako dům, když ho vidíte zvenčí je krásný, ale nevíte, co je uvnitř. Tak si musíte vytvořit dveře do něj a těmi je pro mě jazyk a tady je jazyk velmi těžký.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Rozdíl, kterého jsem si u respondentů z postkomunistických států a respondenta ze Švédska všimla, je opět ve způsobu, jakým o problému s náročností češtiny mluví. Respondent ze Švédska mluví o náročnosti českého jazyka v obecné rovině, nezmiňuje konkrétní problémy, zdůrazňuje však důležitost učení se českému jazyku. Cizinci z postkomunistických států se vyznačují tím, že problém s náročností českého jazyka vztahují na sebe a mluví o vlastních zkušenostech s českým jazykem, také náročnost českého jazyka rozebírají více do hloubky, co se týče výslovnosti, gramatiky a přízvuku.

Čeština pro práci

Respondenti také často uváděli, že se musí učit českému jazyku, neboť to potřebují v práci, nebo k tomu, aby si práci našli.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Takže abych tady měl možnost tady pracovat v Čechách, no a kvůli tomu studuju ten jazyk.“

(Respondent z Ukrajiny)

„Ale když jsem přijela, tak jsem ani slovo nerozuměla. Ale když jsem pracovala s Čechami, tak jsem se to musela naučit.“

(Respondentka z Ukrajiny)

„Moc potřebuju umět česky na dobré úrovni, protože jinak, věděl jsem, že jinak bych nesehnal práci a byl bych neschopen prostě pracovat s Čechy a vůbec něco dělat bez znalosti vlastně místního jazyka, totiž českého jazyka.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Hledání práce je velmi těžké, kdybych uměl, ehm plynne česky, určitě bych neměl žádný problém se získáním práce ve své profesi nebo podobné.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Problém nutnosti učit se český jazyk kvůli práci uvedli respondenti ze zemí bývalého Sovětského svazu a jeden respondent z ostatních zemí, v jejich výpovědích nespátřuji výrazné rozdíly, všichni respondenti se shodují na tom, že je český jazyk pro práci nezbytný.

Práce místo vzdělání

Pět respondentů si stěžovalo na to, že se nemohou vzdělávat, protože na to nemají čas, neboť musí chodit do práce.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Já bych taky šel někam studovat, ale problém že musím ještě pracovat, abych platil ten byt a všechno, jídlo.“

(Respondent z Ruska)

„Prostě teď chci taky studovat, teďko nemám čas, na dálku chci studovat. Teďko pracuju v hotelu, mám práci.“

(Respondent z Arménie)

Respondent z ostatních zemí:

„Ne, nemám čas, pracuju, pracuju jako dobrovolník v organizaci, kde jsem dělal na začátku praxi. Teď se už neučím, pracuji na plný úvazek.“

(Respondent ze Švédska)

Interpretace:

Respondent ze Švédska sice uvedl, že se nevzdělává, protože nemá čas a má práci, ale z jeho výpovědi nevyplývá, že by mu to vadilo, nebo že by se do budoucna chtěl vzdělávat, tak, jako to vyznívá z výpovědí respondentů z postkomunistických zemí.

Problémy s dětmi

Respondenti, kteří mají děti, byli tázáni na vzdělání jejich dětí, šest respondentů mělo nějaký problém se svými dětmi ve spojitosti se vzděláváním, avšak tyto problémy jsou velice různorodé. Někteří respondenti mají problém své potomky při studiích finančně podporovat, jiný respondent uvedl, že mu bezdůvodně odmítli přijmout děti do školky a musel s dětmi dojíždět do vzdálenější školky. Dva respondenti uvedli, že se jejich děti ve škole setkali se šikanou.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Do školky nechtěli vzít děti, řekli, že pozdě a tak, nevím, proč nechtěli. My jsme půl roku vozili na Vinohrady děti a pak oni nás vzali, ta školka, kde teďka chodí.“

(Respondent z Běloruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Dcera tu chodí na střední školu, byla tam šikana, tak musela odejít. Hledali jsme střední školu, ale bylo to problematické.“

(Respondent z Iráku)

Jedna respondentka mluvila o šikaně, kterou ve škole pocítila na vlastní kůži, nechtěla o tom však vyprávět na diktafon, zachoval se tedy jen zápis tazatele.

„Ještě se rozpovídala více o problémech, se kterými se potýká ve škole – šikana. Povídala, že na tělocviku musela přestat cvičit, protože ji spolužáci fyzicky napadali a učitel říkal, že si ničeho nevšiml.“

(Respondentka z Afriky)

Interpretace:

Respondenti ze zemí bývalého Sovětského svazu uváděli různorodé problémy, které je ve spojení se vzděláním a jejich dětmi potkali, je zajímavé, že zkušenosti se šikanou se týkají respondentů z ostatních zemí, tedy Iráku a Afriky. Je možné, že děti cizinců z ostatních zemí jsou více napadáni a šikanováni, protože jejich původní kultura je hodně odlišná od české kultury, státy bývalého Sovětského svazu mají přeci jen částečně společnou historii s Čechy, protože jsou spolu s Českou republikou státy postkomunistickými.

2. 4. 6. Problémy s životem v ČR

U okruhu život v ČR respondenti povídali o tématech jako, jestli respondenti mají v Praze nějaké kamarády, jestli jsou to spíše Češi nebo spíše cizinci, jestli jsou respondenti spokojeni se zdravotní péčí, jestli provozují nějaké koníčky v Praze a jestli se setkali v Praze s nějakými negativními projevy vůči své osobě. Téma život v ČR bylo z hlediska délky výpovědí respondentů nejobsáhlejší a také se zde vyskytlo nejvíce problémů.

Rovněž u výpovědí na téma život v ČR jsem se zaměřila na problémy respondentů, které ve spojitosti s životem v ČR uváděli, jedná se hlavně o šest identifikovaných problémů a to, stížnosti na zdravotní péči, nazvané **Zdravotní péče**, u otázky na zdravotní péči nemalý počet respondentů uvedl, že měli nebo mají psychické potíže, tento problém jsem nazvala **Psychické potíže**, dále respondenti uváděli stížnosti na nedostatek sociálních vazeb, pracovně nazvaný **Nedostatek kamarádů**, někteří respondenti se cítí nedostatečně integrováni, což jsem nazvala **Pocit neintegrace**, někteří cítí, že se nedostatečně realizují ve svých volnočasových aktivitách, pracovně jsem tento problém nazvala **Nedostatek koníčků** a velká část respondentů uvedla, že se setkala s diskriminačními nebo dokonce rasistickými projevy ze strany Čechů, což jsem nazvala jednoduše **Diskriminace**.

Zdravotní péče

Dva respondenti ze čtyř si stěžovali na špatnou zdravotní péči ve spojitosti s nekvalitní péčí doktorů (první citace), další dva respondenti odůvodňovali špatnou zkušenost se zdravotní péčí tím, že jsou cizinci a že se jednalo o diskriminaci.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Jak paní doktorka mohla dva a půl roku měnit tolik prášky na mě a to je hrůza, když vám je mění zase se s vámi něco děje a je vám hůř a hůř a já se ptala a co teďko, a ona řekla, teď budeme čekat, až vám praskne nějaká tepna. Tak jsem jí poděkovala a už tam nechodím.“

(Respondentka z Ukrajiny)

„To jako já řeknu, že já ráda nechodím, no a přístup, já řeknu, že je velký rozdíl, jak chovají se k cizincům a jak chovají se k Čechům. To je velký rozdíl. Proto, možná kvůli tomu, já i nechodím za těmi doktorkami. Takže já nemam zapotřebí chodit za těmi doktorkami.“

(Respondentka z Ukrajiny)

Respondent z ostatních zemí:

„Já si vzpomínám, jednou jsem byla v nemocnici, a když nějaká sestra přišla a viděla mě tam. Začala povídat s dalšími kolegyněmi, jako že, sedí tam nějaká černoška a takový blbosti a nechtěli mě vyvolat dál. A až přišel doktor, začaly se tam třást. A on se ptal, že je tam pacientka, a jakmile on začal, on se naštvál a řekl, že to je člověk jako vy. To bylo jediné slovo, co jsem slyšela, protože dveře byly trošku otevřené. Tak jedna sestra pak přišla a řekla tak pojd' dál, a když jsem vešla, doktor řekl "ven" a nechtěl, aby tam ona byla. A mě řekl, abych si sedla k němu a povídala. A mě uklidnil, protože už jsem tam skoro začínala brečet.“

(Respondentka z Afriky)

Interpretace:

Respondentka z Afriky si stěžovala na diskriminační chování zdravotního personálu, domnívám se, že u respondentky z Afriky je větší pravděpodobnost, že se setká s diskriminací, neboť už na první pohled ji prozrazuje její snědá kůže. Protože se respondentka z Afriky setkala s těžkou diskriminací u lékaře, domnívám se, že byla ráda, že byla vůbec ošetřena a nepřemýšlela nad úrovní lékařského výkonu, na kterou si stěžovali někteří respondenti z postkomunistických zemí.

Psychické potíže

U otázky na zdravotní péči mnoho respondentů zmínilo, že mělo, nebo má psychické problémy, protože tento problém zmínilo celkem sedm respondentů, pokládám za relevantní zařadit jej mezi důležité problémy cizinců.

Někteří cizinci uvedli možné příčiny jejich psychických potíží, respondenti měli například finanční problémy, které jim psychické potíže přivodily, u jiných se psychické potíže projevíly následkem dlouhého čekání na rozhodnutí o přijetí nebo odmítnutí jejich azylu, někteří zmínili, že měli starosti se svými dětmi, což se neblaze podepsalo na jejich psychice. Pět ze sedmi respondentů s psychickými problémy uvedlo, že mají děti, což se zdá být jako nápadné spojení, domnívám se tedy, že náročnost adaptace se na nové prostředí a kulturu je tím náročnější, pokud cizinec má děti a může to být i příčinou psychických problémů cizinců.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Teď je mi líp už půl roku a byl trochu náročný. Našel, že je to psychický, to stresový, ono se nezdá, protože jsem tu už 10 let, nejsem nováček žádný a teďko jak se to stává, že člověk přijede a hned má problémy, se kterými si neví poradit.“

(Respondentka z Ukrajiny)

„Naši dobu, když my byli žadatelé o azyl a já třeba doopravdy začala mít ty velmi velký problémy s psychikou, já už sem byla v takovém stavu, že já sem nemohla klidně už ani mluvit se svojí dcerou. Já sem nebyla schopná jíst a nic a všechno ostatní taky. Já sem nemohla nikoho vidět, s nikým mluvit, všechno mě jako prostě štválo, jo a tak dál a tak dál.“

(Respondentka z Arménie)

Respondent z ostatních zemí:

„Studenti se rádi baví mezi sebou jen. To jsou opravdu zážitky, které nikdy v životě nezapomenu. Trapné, stres, opravdu je to neuvěřitelný stres. Opravdu řeknu, že jsem strávila nejtěžší dobu ve svém životě tady na střední.“

(Respondentka z Afriky)

Interpretace:

Šest cizinců, kteří uvedli, že mají, nebo měli, psychické problémy jsou všichni z postkomunistických zemí, jen jedna respondentka z Afriky uvedla stejný problém, avšak

tato respondentka je studentka a psychické problémy má způsobené nepřijetím do školního kolektivu, protože je cizinka tmavé pleti, tím se výrazně odlišuje od příčin psychických problémů respondentů ze zemí bývalého Sovětského svazu, neboť žádný další cizinec už není studentem. Domnívám se, že u respondentů z postkomunistických zemí jsou psychické problémy několikrát způsobeny nešetrným byrokratickým systémem České republiky a také kulturním šokem, který cizinci zažívají.

Je možné, že některé latentní příčiny psychických problémů cizinců se objeví v kapitole *Typické konstelace problémů*.

Nedostatek kamarádů

Na otázku na sociální vztahy, pět respondentů odpovědělo, že většina jejich přátel jsou také cizinci, pět respondentů naopak uvedlo, že jsou to většinou Češi a tři respondenti tvrdili, že mají mezi kamarády, jak cizince, tak Čechy. Šest respondentů, nehledě na to, jaké kamarády respondent má, si stěžovalo na nedostatečný počet sociálních vazeb, tedy kamarádů v ČR.

Pokusila jsem se tedy rozebrat, kteří respondenti si na nedostatek kamarádů stěžují v souvislosti s tím, jestli respondent má kamarády cizince nebo Čechy. Ukázalo se, že tři z pěti respondentů, kteří mají za kamarády převážně jiné cizince a jeden respondent, který má přátele jak Čechy, tak cizince, si zároveň stěžují na nedostatek přátel. Žádný z respondentů, kteří mají za přátele převážně Čechy, si nestěžoval na nedostatek sociálních vazeb. Interpretaci spojitosti mezi typem sociálních vazeb respondenta s tím, jestli má pocit nedostatečného počtu přátel, uvedu v následujícím odstavci.

Myslím si, že respondenti, kteří mají za přátele převážně jiné cizince, pociťují deficit v sociálních vazbách z toho důvodu, že se necítí plně přijati do společnosti, mohou mít pocit, že jim unikají potřebné informace, které sdílí česká majoritní společnost, a proto se domnívám, že tito cizinci potřebují mít za přátele i Čechy a vyjadřují to nespokojeností s počtem přátel, které mají.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„No, známosti. Tady v Praze, tak s nějakým Francouzem nebo nějakým Němcem. No tak známosti mám, v práci jako, ale nejsou takové známosti jako v Bělorusku.“

(Respondent z Běloruska)

„No, i mezi cizinci já osobně moc známé nemám, jako když takhle přemýšlím, tak je to pár známých. Moc jich nemám bohužel.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Tam určitě to bylo lepší. Já tam znám moc kamarádů a lepší než tady, ale tady v Čechách nemám kamarády neznám kdo je kdo.“

(Respondent z Iráku)

„Ani moc ne. Je to těžký. Tady lidi nejsou moc zvyklí na cizince. A hlavně cizinci, který tady poznám, každý den stěhují. A právě.“

(Respondentka z Afriky)

Interpretace:

Jak respondenti z postkomunistických zemí, tak respondenti z ostatních zemí často uváděli, že v zemi původu měli více přátel než v Čechách, ani v tom, jestli jsou přátelé cizinců spíše Češi nebo jiní cizinci se respondenti z odlišných zemí původu nelišili. Myslím si, že u problému nedostatku kamarádů mezi respondenty z postkomunistických zemí a z ostatních zemí, není výraznější rozdíl.

Pocit neintegrace

Někteří respondenti se zmínili, že měli nebo mají problém s integrací do české společnosti. Problémy s integrací respondenti spojovali s nedokonalou znalostí českého jazyka nebo neznalostí zvyků a kultury české společnosti.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Jediné co bych mohl zlepšit, tak je to, já musím vědět lepší jazyk, abych komunikoval lépe a taky musím nějaký čas tady bydlet, abych poznal lidi víc a tak, protože pro vás je to obyčejné víc, je to pro vás normální, pro mě to není normální, tak já to musím všechno poznávat.“

(Respondent z Ukrajiny)

„Já se cítím, že bohužel zatím ještě nejsem moc integrován, i ohledně jazyka, jazyk opravdu potřebuju zlepšit, neumím dostatečně dobře, možná i kvůli, um, kvůli obyčejům, zvykům. Já neznám Čechy ještě dobře, jaký jsou. Já bych potřeboval poznat Čechy dobře, vlastně jaké mají obyčeje, zvyky, tradice a dokonce i jak poznat jejich historii a v podstatě zemi, stát. Takže v tomto ohledu nejsem moc integrován. To ještě potřebuju napravit, vylepšit. Potřebuju ještě na tom zapracovat.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Věřím, že se integruji do společnosti rychleji. Někdy to není jednoduché kvůli kulturním rozdílům, takže se snažím být s českými přáteli v kontaktu co nejvíce, aby byla naše komunikace jednodušší a abych se integroval.“

(Respondent ze Švédska)

„Ne, vůbec jsem, nic jsem nečekala, byla jsem překvapená, bylo to všechno jako úplně změna tady. Tady je to úplně jinak, jako úplně jiný svět. Tak bylo to těžký, ale už jsem to zvládla.“

(Respondentka z Afghánistánu)

Interpretace:

Respondenti z postkomunistických zemí většinou zdůrazňovali, že potřebují zlepšit český jazyk a lépe poznat zvyky a kulturu české společnosti. Respondent ze Švédska uvedl v podstatě podobné prvky integrace, jen méně přímým způsobem. Respondentka z Afghánistánu popisuje spíše kulturní šok, který prožila, domnívám se, že pro respondentku z Afghánistánu byla integrace do české společnosti náročnější než pro respondenty z postkomunistických států či respondenta ze Švédska, neboť se domnívám, že kultura Afghánistánu je daleko odlišnější od české kultury než například kultura postkomunistických zemí nebo švédská kultura.

Nedostatek koníčků

Devět respondentů si u otázky na koníčky stěžovalo, že se nedostatečně realizují ve svých volnočasových aktivitách, anebo se stížnosti zaměřovaly na to, že se v zemi původu věnovali více volnočasovým aktivitám, než v České republice.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Je, no jo, ale vlastně jsem jako neměla čas na různý takhle koníčky, ale ráda takhle plavu. Tak chodím do bazénu.“

(Respondentka z Ukrajiny)

„Koníčky, studuju, moc volný čas nemám, protože jako pořád jde, tam jako měl nostrifikaci, musel se připravovat, pak sehnal práci a musel se učit jazyk, aby jako tak nějak komunikovat v práci.“

(Respondent z Ukrajiny)

„A pro mě jako, celý můj život byly knihy, divadlo a prostě všechno, nějaký kulturní takový život jako. Prostě všechno, co do toho patří. Já sem hodně cestovala a po nějakých historických, jako historická místa a tak dál. A za těch deset let, co jsem v Čechách, já sem ani jednou nebyla v divadle, ani jednou sem nebyla na žádném koncertu. Jako já vím, že tady sou hodně obrovské množství nějakých hradů a zámků. Ale já prostě nemůžu si finančně dovolit.“

(Respondentka z Arménie)

Respondent z ostatních zemí:

„Doma ano, ve škole a v Jugoslávii jsem hrál fotbal, na škole taky, tady ne.“

(Respondent z Iráku)

„Ted' už jsem si na to zvykl, někdy dělám zimní sport, jako skateboard, můžu jezdit na prkno, ale to dělám jednou, když je zima tak dvakrát, na to moc času nemám.“

(Respondent z Angoly)

Interpretace:

U stížnosti cizinců na nedostatečnou realizaci se ve svých volnočasových aktivitách jsem nezaznamenala výraznější rozdíly mezi respondenty z postkomunistických zemí a respondenty z ostatních zemí. Respondenti z obou druhů zemí původu uváděli, že nemají čas na své koníčky, anebo že se v zemi původu ve svých volnočasových aktivitách realizovali hodnotněji než v České republice.

Diskriminace

Projevy diskriminace respondenti uváděli i ve spojení s jinými okruhy témat, například téma zaměstnání, ale u okruhu život v ČR byli respondenti tázáni přímo na otázku, jestli se setkali s diskriminačními nebo dokonce rasistickými projevy ze strany Čechů, a tak některé stížnosti na diskriminaci zde respondenti opakovali, i když už je uvedli u jiného tématu.

Největší počet stížností ze všech oblastí témat byl u tématu diskriminace, celkem čtrnáct respondentů z dvaceti uvedlo, že se setkala s negativními projevy vůči své osobě. Část respondentů se setkala s diskriminujícími projevy při hledání práce nebo u lékaře, což jsem již uvedla u předešlých témat, další respondenti měli různé zkušenosti s diskriminací. Někteří respondenti odůvodňovali negativní projevy české společnosti jejich nedokonalou znalostí českého jazyka.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Nadávkami na to, když já vůbec s Rusáky nic společného nemám. Jako tady mně takhle jako na náměstí, v nějaké trafice mně vůbec pro nic za nic, když přízvuk, hned Rusáka nadávají. Rozumíte? Já vaše tady to Česko nechápu. Protože vy opravdu s těmi Rusáky dávejte stop. Dávejte stop, protože to začíná být paranoia.“

(Respondent z Běloruska)

„No, taky s lidmi, když, já nevím, něco od nich chceš. Tak, hlavně teďko už, když mluvím líp česky, tak třeba už jako není takový problém a dřív to byl problém. Bylo nepříjemný, když se špatně chovali.“

(Respondent z Běloruska)

„No a tak jako dřív v obchodech, ale dřív, když já sem neuměla česky, tak já sem prostě nereagovala, ale teďko už reaguju, říkám, že jsou nevychovaný, že je mi líto, že jsou tak nevychovaný a že asi by měli se nějak změnit a tak. No a nikdy si nedovoluju být stejně sprostá, jo, jako hrubá, ale doopravdy teďka už jako nemlčím, teď dám už najevo, že prostě vím. A teďko se snažím už dát najevo, že prostě vím a nedovolím, aby mě někdo urážel.“

(Respondentka z Arménie)

Respondent z ostatních zemí:

„Jakoby nenávidnými no, jo, to jsme měli problém, to jsem už vám říkala a nechci o tom mluvit.“

(Respondentka z Afghánistánu)

„A oni říkali, no my jsme si mysleli, že všichni černoši pracují v bordelu a já říkal, ne, my jsme všichni Afričani, ale máme různé mentality. Já tam nemůžu stát, radši budu někde kopat, ne tam stát na ulice, to ukáže, že nemůžeme dát všechny Afričany do jednoho pytle.“

(Respondent z Angoly)

Interpretace:

Čtrnáct respondentů uvedlo zkušenosti s diskriminací a mluvili o nich opravdu v různých situacích, je možné, že tolik cizinců uvádělo zkušenosti s diskriminací, protože se mohou domnívat, že se to od nich očekává (jsou cizinci, tak přece musí mít zkušenosti s diskriminací), mohou si z toho důvodu vykládat některé situace jako diskriminující, ačkoli o diskriminaci jít nemuselo.

Čtrnáct respondentů z dvaceti uvedlo, že se setkali s diskriminací, mezi těmito čtrnácti respondenty je pět respondentů z ostatních zemí, tedy všichni respondenti z ostatních zemí uvedli, že mají zkušenosti s diskriminací, šest respondentů ze zemí bývalého Sovětského svazu zkušenosti s diskriminací neuvádělo. Opět mě napadá, že cizinci z ostatních zemí, než ze zemí bývalého Sovětského svazu, pocházejí z tak odlišné kultury, že se kvůli tomu s diskriminací setkávají častěji. Tvzení v předešlé větě by však částečně vylučoval fakt, že i respondent ze Švédska mluvil o zkušenosti s diskriminací, ačkoli se domnívám, že respondent ze Švédska pochází z kultury, která české kultuře není tolik vzdálená jako například kultura Afghánistánu.

U tématu diskriminace se objevily dvě zajímavosti, které zde chci uvést, dva respondenti spojovali diskriminaci se starými lidmi (první dvě citace), dva respondenti se naopak sami vyjadřovali předsudečně k romské menšině, žijící na území České republiky.

„Až prostě ten rozdíl mezi tím co chceš žít nakonec, cizinci jsou dál, takové rasistické pocity jsou, cítím to, spíš staří, mladší ne, mladší normální. To je doba taková, jsme v rozvoji a ty starší lidi ještě takoví konzervativní.“

(Respondent z Ruska)

„Cítím tu propast mezi starší generací se zkušeností z komunismu a mladou generací. Stará generace se snaží chovat jako jejich rodiče tak, jak byli zvyklí v minulém režimu, ale jsou tu taky mladí, kteří jsou flexibilnější a pojmají koncepci globalizace a multikulturalismu, cestují po světě a chtějí být v multikulturním systému. Ty jsou pro mě velice spolupracující a zažívám s nimi příjemné chvíle, někteří mladí mi tu řekli, neměl by sis stěžovat na starší lidi, když třeba říkám své zkušenosti s nimi z metra, obchodů a tak, když třeba nakupuju, stojím ve frontě a najednou přijde starší člověk a probíjí se frontou.“

(Respondent ze Švédska)

„To ne překvapení, to prostě šok. Protože, jak Bělorusi u nás, Cikáni, neexistuje. A pokud u nás jsou, nějaký Cikáni, tak tam, oni pracují.“

(Respondent z Běloruska)

„Cikáni třeba, Cikáni mi vadí, problém, okradou.“

(Respondent z Iráku)

2. 4. 7. Problémy se vztahem k zemi původu

Respondenti u tématu *vztah k zemi původu* odpovídali na otázky typu: Udržujete kontakt s vaší zemí? S kým jste v kontaktu a posíláte domů nějaké peníze? U výpovědi respondentů o jejich vztahu k zemi původu jsem se opět zaměřovala na ty údaje, které jsou spojené s nějakými problémy respondentů a tak jsem identifikovala tři typy problémů, ***Problém s kontaktováním, Problém navštívit a Finanční pomoc.***

Problémy s kontaktováním

Naprostá většina respondentů udržuje nějaký vztah se zemí původu a to buď s rodinou, nebo přáteli. Pouze jeden respondent uvedl, že neudržuje žádný vztah se zemí původu, důvod, proč není v žádném kontaktu s nikým v zemi původu, nevedl, ale mluvil o tom velice emotivně (se slzami v očích), neboť by rád kontakt navázal. Nejčastěji respondenti pro komunikaci s rodinou nebo známými v zemi původu využívají internet a to hlavně skype a email, méně pak užívají komunikaci telefonickou, neboť zdůrazňují, že je to drahé. Dalo by se tedy říci, že respondenti vnímají problém v telefonické komunikaci, protože je to finančně náročné, někteří tento problém řeší používáním internetu, neboť je to bezplatná možnost

komunikace i do zahraničí, ale jsou respondenti, kteří nemohou využívat tuto bezplatnou možnost komunikace s rodinou, neboť rodina v zemi původu nemá počítač nebo internet.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„No, no, ono. No, přes telefon ne, přes telefon ne, za prvé je to velmi drahá záležitost a za druhé to prostě není pohodlné, protože no co, no.“

(Respondentka z Arménie)

„No s rodiči bohužel nemůžu komunikovat přes internet, jsou to starší lidi a moc se nevyznají v těch počítačích a tak, a proto nemůžu přes skype, nebo msn, přes chaty tu možnost komunikace s nimi nemám.“

(Respondent z Ruska)

„No, s mojí rodinou skype víc, občas, když něco naléhavého a oni nemají zapnutý počítač, tak si telefonujeme. A manželka víc telefonuje. Oni nemají počítač a skype.“

(Respondent z Běloruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Tak to jsem v kontaktu. Zavolám každý druhý den, buď na skypu, to mám zadarmo.“

(Respondent z Angoly)

Interpretace:

Protože někteří cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu uvádí, že rodina v zemi původu nemá internet, je možné se domnívat, že v zemích bývalého Sovětského svazu je častější, že starší lidé nevlastní internet a to komplikuje cizincům žijícím v Čechách zdarma komunikovat s rodinou v zemi původu. Jak respondent z Angoly, tak respondent z postkomunistického státu zmínili, že je pro ně důležitá finanční stránka, pokud kontaktují rodinu, neboť telefonování je pro ně drahé, zde se tedy cizinci z odlišných zemí původu výrazně neliší.

Problém navštívit

Domnívám se tedy, že finanční situace ovlivňuje respondenty v možnosti komunikovat s rodinou a přáteli v zemi původu, avšak co je zajímavé, že když respondenti mluvili o problémech zabraňujících jim navštívit rodinu v zemi původu, finanční nedostatek

nezmiňovali. Nejčastějšími problémy, které jim znemožňují návštěvu země původu, jsou nebezpečí, které by jim v zemi původu hrozilo a obavy ze ztráty azylu, což souvisí s problémem, který budu rozebírat v oblasti budoucnost, týkající se občanky.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„Moc se nevidáme, protože jako azylant taky moc nesmím jet do své země. Takže bohužel se nevidáme.“

(Respondent z Ruska)

„Ne, nejezdím, protože jako..jsem žadatel o azyl a dostal a nemůžu tam. Zase nevím, jestli můžu třeba do Ruska nebo na Ukrajinu, ale do Běloruska určitě ne že jo. Jestli tam pojedu, tak hned jako..ztratím azyl..to je jediná podmínka, že republiku neopustím.“

(Respondent z Běloruska)

Respondenti z ostatních zemí:

„Nemůžu se vrátit, ale chtěl bych, mám tam kamarády. Teď je to horší o moc horší, teror je tam moc bomby a tak.“

(Respondent z Iráku)

„To pro nás jako vůbec není možný, protože manžel tam má opravdu veliký problém. Když by to oni věděli nebo cokoli, tak by stříleli.“

(Respondentka z Afghánistánu)

„No, do Angoly zpátky nemohu, jako rodina žili v Angole, ale pak odešli jinam. Teď to vypadá už líp, jako mír v Angole, jako prosperující země snad se to dá dohromady.“

(Respondent z Angoly)

Interpretace:

Domnívám se, že respondenti neřeší otázku peněz, když se jedná o možnost osobního kontaktu s rodinou v zemi původu, protože je pro ně rodina velice důležitá. Respondenti několikrát uváděli, že je pro ně odříznutí od rodiny velice těžké.

Avšak je také možné, že respondenti realizaci návštěvy rodiny v zemi původu svým způsobem vytěsňují, protože je to v podstatě nemožné kvůli ztrátě azylu a tak možnost

navštívit rodinu v zemi původu nedomyšlí do detailu, například, kolik by to stálo a podobně, to by se týkalo respondentů z postkomunistických zemí.

Respondenti z ostatních zemí, Angoly, Iráku, Afghánistánu návštěvu rodiny nebo přátel v zemi původu úplně zavrhnou, nejspíše z toho důvodu, že jejich odchod byl motivován závažnějšími problémy jako například hrozba smrti v zemi původu.

Finanční pomoc

Důležitost, kterou respondenti rodině v zemi původu přikládají, podtrhává i fakt, že mnoho z respondentů uvádí důležitost vzájemné finanční podpory s rodinou v zemi původu. Jako problém zde opět spatřuji zjevný finanční nedostatek cizinců na území města Prahy a pokud je to naopak (respondent podporuje rodinu v zemi původu) je na cizince žijícím v Praze kladen nátlak, aby vydělával více, aby mohl rodinu v zemi původu podporovat.

Respondenti z postkomunistických zemí:

No a já vám řeknu jednu věc, jestli by mně moji rodiče a má sestra, ono vlastně, my bychom neměli ani na to jídlo. Ale právě protože naše rodina pomáhá jeden druhému, je to prostě u nás zvykem, jinak to u nás v rodině nebývá tak, díky tomu my jsme prostě mohli zůstat tak jako.

(Respondentka z Arménie)

„Synovi, posílám, no, musím. No teď už nemusí, jako začal pracovat, ale před tím, musila jsem. Protože, říkala jsem, že nemám manžela a nikdo nepomůže.“

(Respondentka z Ukrajiny)

Respondent z ostatních zemí:

„Posílal jsem jim peníze, když byla potřeba, ne pravidelně, je to tam teď špatně.“

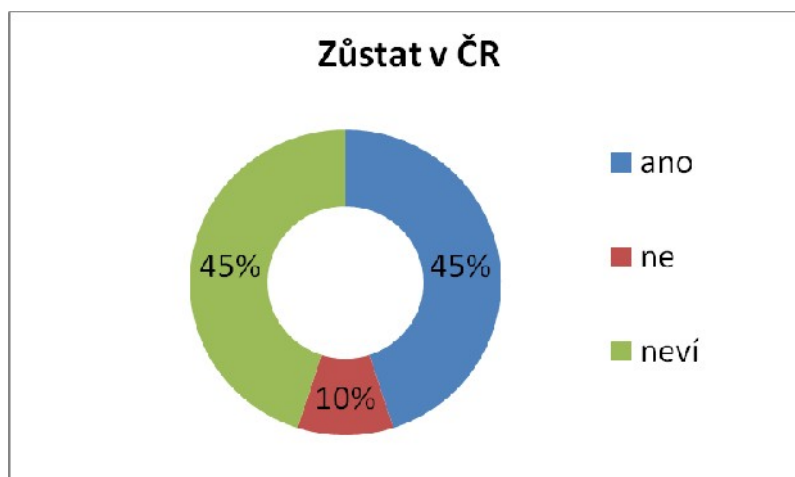
(Respondent z Iráku)

Interpretace:

Zdá se, že respondenti z postkomunistických zemí kladou na finanční pomoc rodině větší důraz a naléhavost, než respondent z ostatních zemí v tomto případě z Iráku. Podle mých zkušeností, cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu často jezdí do Evropy kvůli práci, je tedy možné, že finanční pomoc rodině je pro cizince z postkomunistických zemí prioritou, neboť do Čech za tímto účelem přijeli.

2. 4. 8. Problémy s budoucností

U tématu budoucnost byli respondenti naváděni k odpovědím na otázky, jak vidí svou perspektivu do budoucna, jestli by chtěli zůstat v České republice anebo se plánují vrátit do země původu. Zaměřila jsem se na problémy, které respondenti ve spojitosti s budoucností vnímají. Většina respondentů do budoucna neuvažuje o tom, že by Českou republiku opustili anebo ještě nejsou rozhodnutí. Jen dva respondenti uvedli, že v České republice nechtějí zůstat, jak je v procentech znázorněno v následujícím grafu.

Graf č. 5 - Zůstat v ČR

U otázky, jakou mají respondenti vizi do budoucna, se dotazovaní zaměřovali hlavně na dvě oblasti, které jsou pro ně do budoucna důležité, jsou to - práce a návštěva rodiny v zemi původu, v návštěvě rodiny cizincům brání chybějící občanka, pracovně jsem tyto problémy nazvala **Problém práce** a **Problém občanka**.

Problém práce

Důležitost práce ve vizi do budoucna u respondentů jednoznačně převažovala, neboť se od vidiny dobré práce odvíjí dostatek finančních prostředků pro plány, které by chtěli v budoucnu realizovat. Domnívám se tedy, že respondenti mají problém sehnat v Praze vhodnou práci, neboť by si v budoucnosti přáli hlavně najít dobrou práci.

Respondenti z postkomunistických zemí:

„No a tak nějak, no, nic, zase opakuju, že doufám, že najdu nějakou práci, že budu zase trošičku ten svůj soukromý život a i ten svůj kulturní život dát do pohybu, jo, prostě jako musím žít.“

(Respondentka z Arménie)

„Přemýšlím o tom, že když například za rok za dva, když bude rodina, přemýšlím, žena nebo děti, tak člověk musí starat o rodinu a proto musí pracovat. Najít lepší práce a lepší práce to znamená, prostě, dobrá práce.“

(Respondent z Arménie)

„Sním o něčem, jako každý člověk mám nějaký sen nebo cíl. Ale pro uskutečnění bohužel na to nemám podmínky, potřebné prostředí anebo prostředky, i ty finanční myslím.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„No, já nevím, o životě jsem říkal a třeba já do budoucna, mě to už prostě napadlo udělat si nějakou malou firmu, abych třeba mohl zaměstnat třeba ty cizince, co nemají takovou možnost sehnat si práci, ne všichni, ale třeba mít malou firmu, kde bych měl 10 lidí. Ne že jen já jim budu pomáhat, ale oni mě budou pomáhat.“

(Respondent z Angoly)

Interpretace:

Je zřejmé, že se respondent z Angoly odlišuje v nesobeckém pojetí jeho budoucí práce, rád by pomohl i ostatním cizincům. Je možné, že cítí větší solidaritu s cizinci díky tomu, že pochází z Afriky, kde je mezi lidmi možná větší solidarita.

Problém Občanka

Někteří respondenti uváděli, že by rádi navštívili rodinu v zemi původu, ale protože nemají občanský průkaz, ale například jen vízum, nemohou vycestovat, neboť by se nemohli vrátit zpět do České republiky.

Respondent z postkomunistických zemí:

„Jít domu třeba, navštívit tam, něco udělat nějaký byznys třeba byznys, nebo něco, no právě nemám ten přístup do zemí, odkud jsem pocházel, kdybych měl občanku, tak možná by byla ta komunikace, ten byznys lepší tady v Čechách.“

(Respondent z Ruska)

Respondent z ostatních zemí:

„Pokud jsem tady teď a pokud se vrátím u nás, to znamená, že tady už nebudu nikdy, protože Češi budou naštvaní, že jsem nedodržela podmínky. Toužím se jet podívat domu, proto bych občanku chtěla. Protože dostanu občanku a už jsem osvobozená. A u nás vidí, jsem občanka Evropské unie, tak už problém není.“

(Respondentka z Afriky)

Interpretace:

Respondenti z postkomunistických zemí nespatořovali význam občanky jen v možnosti navštívit svoji rodinu, ale například i v možnosti vytvořit byznys v Čechách, jak uvádí respondent z Ruska. Je možné, že za respondenty ze zemí bývalého Sovětského svazu může přijet rodina do Čech, protože to není takový problém jako například z Afriky, a proto vnímají i jiné výhody občanky, než jen ve spojení s návštěvou rodiny v zemi původu. Naproti tomu, respondentku z Afriky předně trápí to, že se bez občanky nemůže podívat za svojí rodinou. Domnívám se, že pro rodinu respondentky z Afriky je náročnější dostat se do Čech, a proto se zmiňuje v souvislosti s občankou hlavně o možnosti navštívit svou rodinu v zemi původu.

2. 4. 9. Typické konstelace problémů

Typické konstelace problémů v okruhu bydlení

Při identifikaci problémů v oblasti bydlení se vyskytly tři skupiny respondentů se stejnými problémy, první skupina je tvořena třemi respondenty, kteří sdílí **problém drahých nájmu** a **nevlídní sousedé**, druhá skupina je početnější, pět cizinců sdílí problémy **problém drahých nájmu** a **hromadné soužití**, třetí skupina je opět tříčlenná a sdílí problémy **nevlídní sousedé** a **problém se smlouvou**. Jen jeden respondent se vyskytuje zároveň v první a třetí skupině.

Problém drahých nájmu a nevlídní sousedé

Tři respondenti, kteří uvedli, že mají **problém drahých nájmu** a problém **nevlídní sousedé**, jsou všichni muži, sdílí také původ z postkomunistických zemí a všichni tři uvedli, že jsou zaměstnaní.

Interpretace:

Napadá mě, že tito respondenti přenáší svou nespokojenost s vysokými nájmy bytů na nespokojenost s bydlením obecně, mohou pak svou nespokojenost přenášet i do vztahů se sousedy.

Všichni tři respondenti uvedli, že jsou zaměstnaní, tudíž je zajímavé, že mají problémy s vysokými nájmy, domnívám se tedy, že zde hraje roli srovnání výše nájmů v Praze s výší nájmů v zemi původu, což jsou země bývalého Sovětského svazu, kde mohou být nájmy bytů nižší.

Je možné, že respondenti hodnotí vztahy se sousedy jako méně přívětivé, protože je srovnávají se vztahy se sousedy v zemi původu, což jsou země bývalého Sovětského svazu a jak někteří respondenti uváděli, v zemi původu opravdu měli vřelejší vztahy se sousedy.

Všichni tři respondenti jsou muži, je možné že zmiňují problémy s vysokými nájmy kvůli tomu, že se cítí být zodpovědní za finanční chod domácnosti.

Protože je známo, že muži jsou spíše orientováni prakticky a ženy spíše emocionálně, tedy s větším zájmem o vztahy, je možné, že se tento fakt odráží u mužů v hodnocení sousedských vztahů jako neosobních.

Problém drahých nájmů a hromadné soužití

Ve druhé skupině je pět cizinců, kteří sdílí *problém drahých nájmů* a *hromadné soužití*, z obecných údajů nesdílí hromadně žádné ukazatele.

Interpretace:

Interpretace je v tomto případě velice jednoduchá, cizinci, kteří se potýkali nebo potýkají s problémem vysokých nájmů v Praze, jej řeší nebo řešili soužitím s více lidmi v jednom bytě.

Je také možné, že tito respondenti uváděli stížnost na vysoké nájmy v Praze z toho důvodu, aby ospravedlnili nestandardní způsob soužití s více lidmi.

Nevlídni sousedé a problém se smlouvou

Třetí skupinou se společnými problémy u okruhu bydlení jsou tři respondenti, kteří uvedli, že mají nebo měli *problém s pronajímatelem bytu*, který jim nechtěl vypsát nájemní smlouvu, a zároveň uvedli, že *nemají vřelé vztahy se sousedy*. Všichni tři respondenti jsou muži a dále nesdílí jiné ukazatele.

Interpretace:

Protože se tito respondenti potýkali nebo potýkají s nelegální formou pronajímání bytu, je možné, že se sousedy nechtěli navazovat vřelejší vztahy, neboť měli strach. Strach mohl pramenit z možného udání sousedy.

Je také možné, že sousedé o nelegálním pronajímání věděli a z toho důvodu se postiženým respondentům vyhýbali.

Protože se jedná opět o tři muže, je možné, že neosobní vztahy se sousedy pramení opět z toho, že muži jsou orientováni spíše prakticky a ne emocionálně, tudíž nemají velký zájem na vytváření vřelých vztahů se sousedy.

Typické konstelace problémů u okruhu zaměstnanost

Dvě skupiny respondentů, sdílejících stejné problémy, se vyskytly u tématu zaměstnanost, každou skupinu respondentů spojují sdílené problémy a popřípadě i sdílené základní údaje. První skupina je tříčlenná a spojuje je *problém s klienty* a zkušenost s prací *načerno*. Druhá skupina je tvořena čtyřmi respondenty, kteří sdílí zkušenost s problémem *odmítání cizinců* a zároveň tito respondenti mají zkušenost s prací *načerno*, tři respondenti z druhé skupiny sdílejí dokonce třetí problém a to problém *hospodářské krize*, kterou se cítí být zasaženi.

Problém s klienty a práce načerno

Tři respondenti tvoří první skupinu a sdílí zkušenost se zprostředkovateli práce, takzvanými *klienty* a zkušenost s prací *načerno*, zároveň jsou všichni tři muži a pocházejí ze země bývalého Sovětského svazu. Protože z celého počtu dvaceti respondentů jen dva respondenti uvedli, že nechtějí zůstat v České republice, je zajímavé, že právě tito dva respondenti se vyskytují u spojení problémů této první skupiny, třetí respondent uvedl, že neví, zdali chce v České republice zůstat.

Interpretace:

Domnívám se, že zprostředkovatelé práce, zvaní klienti, dohazují lidem práci načerno a z toho důvodu se cizinci setkali najednou s oběma problémy.

Je také možné, že práce zprostředkovaná klienty je horší varianta jak pracovat a pokud respondent takovou zkušenost má, není mu cizí ani práce načerno.

Myslím si, že práce načerno a zprostředkované práce jsou spíše práce těžké, pro dělníky, proto s nimi mají zkušenosti především muži.

Podle mých neformálních informací zprostředkovatelé práce, takzvaní klienti, jsou většinou z Ukrajiny a možná z toho důvodu uvedli zkušenosti s klienty právě cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu, neboť mají velice podobnou řeč.

Je zajímavé, že právě dva respondenti, kteří jako jediní uvedli, že nechtějí zůstat v České republice, mají právě stejné dva problémy a to se zkušeností se zprostředkovateli práce, takzvanými klienty a zkušenost s prací načerno, je možné, že pro ně byly tyto zkušenosti tak špatné, že ovlivni i jejich rozhodnutí nezůstat v České republice.

Odmítání cizinců, práce načerno a hospodářská krize

Druhá skupina je tvořena čtyřmi respondenty, kteří sdílí zkušenost s tím, že je *zaměstnavatel odmítl zaměstnat z toho důvodu, že jsou cizinci* a zároveň tito respondenti mají zkušenost s prací *načerno*, z obecných údajů respondenti nesdílí nic hromadně, avšak tři respondenti z nich sdílí ještě třetí problém spojený se zaměstnáním, a to neblahé dopady *hospodářské krize*, kterou se cítí být zasaženi, všichni tři respondenti jsou ženy.

Interpretace:

Nabízí se tedy jednoduchá interpretace a to taková, že respondenti řeší problém neochoty zaměstnavatelů cizince zaměstnat tím, že pracují načerno.

Může to také znamenat, že práci načerno cizinci berou jako nouzové řešení, rádi by pracovali legálně, avšak legálně je nikdo nechce zaměstnat, tudíž volí práci načerno.

Možné důvody, proč respondenti sdílí problémy diskriminace od zaměstnavatelů a práce načerno, jsem uvedla v předešlých větách, tři respondenti uvedli ještě problém s hospodářskou krizí, kterou se cítí být zasaženi, je možné, že si respondentky stížností na neblahé dopady finanční krize omlouvají jejich neúspěchy u zaměstnavatelů a zároveň si tím možná ospravedlňují vykonávání práce načerno, neboť díky krizi je práce nedostatek a mohou mít pocit, že je na místě využívat i krajní možnosti a to například práci načerno.

Protože se jedná o ženy, je možné, že ženy hledají více variant pro ospravedlnění jejich pracovního neúspěchu a to jednak kvůli finanční krizi a také tím, že se setkali s diskriminujícím odmítnutím ze strany zaměstnavatele.

Typické konstelace problémů u okruhu život v ČR

Při identifikaci problémů v oblasti témat život v ČR se vynořilo pět výrazných skupin respondentů, kteří sdílí některé problémy z oblasti život v ČR, popřípadě tyto skupiny ještě sdílí nějaké základní údaje jako pohlaví, vzdělání a podobné. První skupina respondentů sdílí **problém diskriminace** a **pocit nedostatečné integrace** do české společnosti. Druhá skupina cizinců se shoduje v problémech **nedostatečného množství koníčků** a **diskriminace**. Pět členů má třetí skupina sdílející problém **nedostatku kamarádů** a **nedostatku koníčků** a tři respondenti z této skupiny sdílí zároveň ještě třetí problém, a to problém **diskriminace**. Čtvrtá, čtyřčlenná skupina cizinců sdílí **psychické problémy** a **problém se zdravotní péčí**, tři z nich sdílí ještě třetí problém a to **diskriminace**. Poslední pátá skupina je opět čtyřčlenná a sdílí **psychické problémy** a **nedostatek koníčků**, tři respondenti z této skupiny sdílí ještě problém **diskriminace**.

Diskriminace a pocit neintegrace

První skupina je tvořena šesti respondenty, kteří se setkali s **diskriminací** a zároveň se cítí **nedostatečně integrováni** do české společnosti, dále nemají tito respondenti společné žádné obecné údaje.

Interpretace:

Protože se problém diskriminace a pocit nedostatečné integrace vyskytl u velkého počtu respondentů najednou, je možné, že si cizinci ze zkušenosti z diskriminací vyvozují, že je to znak jejich nedostatečné integrace.

Je možné, že cizinci, kteří nejsou dostatečně integrováni, tedy neumí například dostatečně český jazyk, jsou častějším terčem diskriminace, protože majoritní společnost může tyto neintegrované jedince spíše vycítit.

Nedostatek koníčků a diskriminace

Druhá skupina čítá sedm respondentů a sdílí pocit **nedostatečné realizace ve svých volnočasových aktivitách** a zároveň mají zkušenost s **diskriminací**, dále druhá skupina nesdílí hromadně žádné obecné údaje.

Interpretace:

Zdá se, že cizinci, kteří mají zkušenost s diskriminací, mohou mít strach věnovat se svým koníčkům, zvláště vyžadují-li tyto volnočasové aktivity veřejný prostor, nebo spolupráci více jedinců.

Cizinci, kteří se setkali s diskriminací, mohou být takovou zkušeností znechuceni a otráveni a zásluhou toho zároveň ztrácí chuť věnovat se svým koníčkům.

Nedostatek kamarádů, nedostatek koníčků a diskriminace

Pět respondentů tvoří třetí skupinu, která sdílí pocit *nedostatečné realizace ve svých volnočasových aktivitách*, a zároveň uvedli, že *mají málo kamarádů*, dále nemá třetí skupina společné žádné obecné ukazatele, avšak tři z těchto respondentů ještě sdílí třetí problém a to problém *diskriminace*.

Interpretace:

Je možné, že respondenti potřebují ke svým volnočasovým aktivitám jiné přátele a protože jich mají nedostatek, nemohou své volnočasové aktivity vykonávat. Domnívám se, že dostatek přátel zajišťuje více příležitostí a informací v mnoha sférách a tím pádem i ve sféře zájmových aktivit, pokud respondenti mají nedostatek přátel, mají i méně informací a možností, jak trávit volný čas.

Je také možné, že respondenti, kteří nemají dost přátel a zároveň nemají ani zájmové aktivity, jsou celkově pasivní a částečně si za uvedené problémy mohou svým způsobem života sami.

Možné důvody, proč respondenti sdílí problémy nedostatečné realizace ve svých volnočasových aktivitách a nedostatek přátel, jsem uvedla v předešlých větách, tři respondenti uvedli ještě zkušenost s diskriminací, je tedy možné, že nedostatek koníčků a přátel pramení právě ze zkušenosti s diskriminací.

Je možné, že respondenti po zkušenosti s diskriminací zahořkli a rezignovali na vytváření nových vztahů nebo věnování se svým koníčkům.

Je také možné, že mají strach, že by se setkali s diskriminací, kdyby se pokoušeli navazovat nové vztahy nebo vstupovali do zájmových skupin.

Někteří respondenti uvedli, že se s diskriminací v oblastech navazování vztahů a vykonávání volnočasových aktivit již setkali a proto se o to znovu nepokouší.

Mohu se také domnívat, že neúspěchy při navazování kontaktů nebo při vyhledávání zájmových skupin si respondenti diskriminací omlouvají.

Psychické problémy, problém se zdravotní péčí a diskriminace

Čtyři cizinci sdílí *problémy psychické* a *problémy se zdravotní péčí*, všichni čtyři respondenti jsou ženy a tři z nich sdílí ještě problém *diskriminace*, respondenti se dvěma společnými problémy, ani respondenti sdílející tři problémy dále nesdílí žádné obecné údaje.

Interpretace:

Napadá mě, že ženy hůře snášejí problémy, které pro ně, jako pro cizince vyvstávají a tudíž mají psychické problémy častěji než muži, je však možné, že muži mají stejně často psychické problémy jako ženy, jen je nepřiznají, protože se domnívají, že se jedná o slabost.

Myslím si, že psychické problémy se často skrývají za jiné zdravotní problémy a je někdy zdlouhavé, než na pravou příčinu problémů doktoři přijdou, z toho důvodu si myslím, že respondentky uváděly i špatné zkušenosti se zdravotní péčí, neboť se domnívaly, že je doktoři zanedbávali a nepřišli včas na správnou diagnózu.

Tři respondentky uvedly i zkušenosti s diskriminací, je možné, že zkušenost s diskriminací je příčinou jejich psychických problémů, avšak některé respondentky spojovaly diskriminaci spíše se zdravotní péčí, domnívám se tedy, že respondentky připisují zdlouhavou diagnózu jejich psychických potíží tomu, že je doktoři diskriminují.

Psychické problémy, nedostatek koníčků a diskriminace

Čtyři respondenti sdílí *psychické problémy* a stížnost na *nedostatek volnočasových aktivit*, tři z nich sdílí ještě problém *diskriminace*, respondenti dále nesdílí žádné obecné údaje.

Interpretace:

Interpretace je zde prostá, domnívám se, že psychické problémy jsou příčinou nedostatku koníčků, neboť se domnívám, že psychicky nemocný člověk nemá náladu se věnovat svým koníčkům.

Protože tři respondenti uvedli ještě problém diskriminace, je možné, že tito cizinci byli diskriminováni při vykonávání svých volnočasových aktivit, jak někteří respondenti i uvedli ve výpovědích a mohu se tedy domnívat, že jim z toho vznikly psychické problémy.

3. Diskuse

Diskuse se bude týkat porovnání závěrečné zprávy od Poradny pro integraci, o.s. a Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.s., s mou sekundární analýzou, neboť sekundární analýza, na které je vystavěna tato bakalářská práce, je vytvořena ze stejných dat, hloubkových rozhovorů, které byly použity i v závěrečné zprávě OPU a PPI. Porovnání dvou výsledků analýzy stejných dat rovněž poslouží jako zhodnocení přínosu mé sekundární analýzy.

Nejvýraznějším prvkem v rozdílném uchopení dat hloubkových rozhovorů byl podle mě v tom, že OPU a PPI při interpretaci dat kombinovaly výsledky kvalitativního šetření s kvantitativním šetřením, které organizace realizovaly paralelně, a musím podotknout, že podle mého soudu, organizace využívaly výsledků kvalitativní analýzy spíše pro doplnění kvantitativních výsledků šetření, kdežto já jsem se zaměřila jen na analýzu kvalitativního šetření. Myslím si, že se kombinace analýz kvalitativních a kvantitativních dat neblaze projevila hned v několika faktorech, zaprvé jsem si několikrát nebyla jistá, jestli jsou v závěrečné zprávě od OPU a PPI interpretovány výsledky z kvalitativního nebo kvantitativního šetření, zadruhé se domnívám, že pro snahu zkombinovat výsledky kvalitativního i kvantitativního šetření, uniklo OPU a PPI mnoho důležitých informací z hloubkových rozhovorů, zkrátka analýza kvalitativní části nebyla podle mne organizacemi provedena vyčerpávajícím způsobem a z toho důvodu jsem se také rozhodla pro sekundární analýzu.

OPU a PPI se podle mě snažily o obecný popis situace cizinců bez ohledu na to, zda se jednalo o problémy nebo o jiný ráz výpovědi. Mým cílem bylo zaměřit se na problémy cizinců a tak zúžit rozsah analýzy, ale zároveň hlouběji proniknout do problémů, které cizinci žijící na území města Prahy zažívají a tak napomoci jejich lepšímu porozumění.

Povšimla jsem si, že organizace v závěrečné zprávě nevyužívaly interpretací, tudíž také nepoužívaly vlastní imaginaci pro interpretaci zjištěných faktů, já jsem se snažila pro sekundární analýzu využívat vlastní interpretace a to může být dalším novým přínosem této bakalářské práce, neboť navrženými interpretacemi jsem se snažila podat různé pohledy na situaci a tím například vznášet i nové otázky nad problémy.

Musím uvést, že OPU a PPI při analýze kvalitativní části výzkumu nebraly v úvahu rozdíly ve výpovědích respondentů podle jejich země původu, což jsem se já v bakalářské práci pokusila zohlednit a podle mého soudu jsem tak upozornila na některé odlišné vnímání problémů podle toho, z jaké země původu pocházejí.

Dalším mým kritickým postřehem na stranu analýzy kvalitativních dat organizacemi je, že v závěrečné zprávě organizace uváděly opravdu minimum citací respondentů, což je podle mého soudu u analýzy kvalitativních dat dosti důležité, domnívám se, že organizace tak jednaly z důvodu omezeného rozsahu práce, pro mě to však znamená další důvod pro vytvoření sekundární analýzy.

Druhým cílem mé bakalářské práce bylo identifikovat a interpretovat typické konstelace problémů vzniklé na základě sdílených problémů cizinci, popřípadě jsem sledovala ještě další společné základní ukazatele respondentů jako pohlaví, zaměstnání respondenta, rodinný stav a úvahách o setrvání v ČR. Musím podotknout, že Poradna pro integraci, o.s. a Organizace pro pomoc uprchlíkům se v závěrečné zprávě u kvalitativní části výzkumu nepokoušely o analýzu možných vztahů mezi problémy ani jinými zjištěnými údaji respondentů.

I když jsem uvedla několik důvodů, proč si myslím, že analýza kvalitativních dat byla OPU a PPI provedena zdaleka ne vyčerpávajícím způsobem, musím podotknout, že srovnávání výsledků kvalitativních dat s daty kvantitativními (kvantitativní dotazníkové šetření se zabývalo stejnými tématy jako šetření kvalitativní) byla někdy velice zajímavá a inspirující, což je podle mě hlavním přínosem závěrečné zprávy, vytvořené Poradnou pro integraci, o.s. a Organizací pro pomoc uprchlíkům.⁵⁰

⁵⁰ Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.s.. 2010. „*Průzkum sociální situace cizinců na území města Prahy*“.
[online] Praha: OPU [cit. 1. 8. 2011]

Dostupné z:

http://docs.opu.cz/pruzkum_socialni%20situace%20cizincu.pdf

4. Závěr

V teoretické části bakalářské práce jsem se snažila přiblížit problematiku migrace a integrace, obě dvě témata jsem nejdříve popisovala z obecného úhlu pohledu a snažila jsem se nastínit jejich hlavní koncepce a teorie, následně jsem se u každé zmíněné problematiky snažila popsat jejich vztah, projevy a dopady na Českou republiku.

Při identifikaci problémů jsem se zároveň snažila upozornit na rozdílné postoje k problémům cizinci z odlišných zemí původu. Porovnávala jsem zejména cizince z postkomunistických zemí s cizinci z ostatních zemí původu, což byli dva cizinci z afrických států, dva cizinci z arabských zemí a jeden cizinec ze Švédska. Dospěla jsem k závěru, že zkušenosti, postoje i způsob podání problémů cizinci z arabských a afrických států se od zkušeností, postojů i způsobů podání problémů cizinci z postkomunistických států významně neliší, až na to, že cizinci z afrických států měli někdy odlišné zkušenosti s diskriminací, kvůli své tmavé pleti. Respondent ze Švédska však představuje specifický typ respondenta, obsah problémů je u něho často stejný, jako u respondentů z postkomunistických zemí nebo respondentů z afrických a arabských zemí, ale způsob podání se u něho většinou liší. Respondent ze Švédska hovořil o problémech v obecné rovině, to znamená, že většinou neuváděl osobní zkušenost s problémy, ale nahlížel na problémy s jakýmsi odstupem.

Dva a více sdílených problémů u tří a více respondentů jsem označila jako typické konstelace problémů. Pokud se u cizinců sdílejících skupinu problémů, objevily ještě společné obecné ukazatele (pohlaví, zaměstnání respondenta, rodinný stav a úvahách o setrvání v ČR) interpretace typických konstelací problémů jimi byla obohacena a mohla by posloužit jako inspirace pro další výzkumný projekt. Typické konstelace problémů jsem identifikovala u oblastí *život v ČR, bydlení a zaměstnání*.

Přínos mé sekundární analýzy jsem víceméně shrnula v předešlé kapitole *diskuse*, pokusila jsem se lépe proniknout do problémů, které cizinci žijící na území města Prahy zažívají a tak napomoci jejich lepšímu porozumění, domnívám se, že jsem určitým způsobem svůj cíl splnila.

Seznam použité literatury

- Hendl, J. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum
- Disman, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum
- Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál
- Rákoczyová, M. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon
- Šišková, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál
- Průcha, J. 2001. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV nakladatelství
- Hirtlová, P., J. Lidák, V. Srb. 2008. *Mezinárodní migrace v evropském kontextu. České země a migrace*. Brno: TRIBUN EU
- Šišková, T. 2008. *Výchova k toleranci a proti rasizmu. Integrace cizinců v České republice*. Praha: Portál
- Nováková, O. 2002. *Migrace z pohledu sociologie*. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra sociologie. Praha

Internetové zdroje

- Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.s.. 2010. „*Průzkum sociální situace cizinců na území města Prahy*“. [online] Praha: OPU [cit. 1. 8. 2011]
Dostupné z:
http://docs.opu.cz/pruzkum_socialni%20situace%20cizincu.pdf
- Český statistický úřad. 2009. „*Cizinci podle vybraných státních občanství, cizinci - občané EU a občané třetích zemí v krajích ČR k 31. 12. 2009*“. [online] Praha: ČSÚ [cit. 1. 8. 2011]
Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/2010ediciplan.nsf/krajkapitola/101011-10-za_rok_2009-04
- Český statistický úřad. 2009. „*Cizinci evidovaní podle ÚP podle KZAM - 31. 12. 1010*“. [online] Praha: ČSÚ [cit. 1. 8. 2011]
Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost
- Český statistický úřad. 2009. „*Počet usazených cizinců k 31. 12. 2009 a procento těch z nich, kteří se do ČR přistěhovali v roce 2009 - podle státního občanství.*“, [online] Praha: ČSÚ [cit. 1. 8. 2011]
Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_migrace